

Erfgoedrapport Breda 60

Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

4.23 Asterd

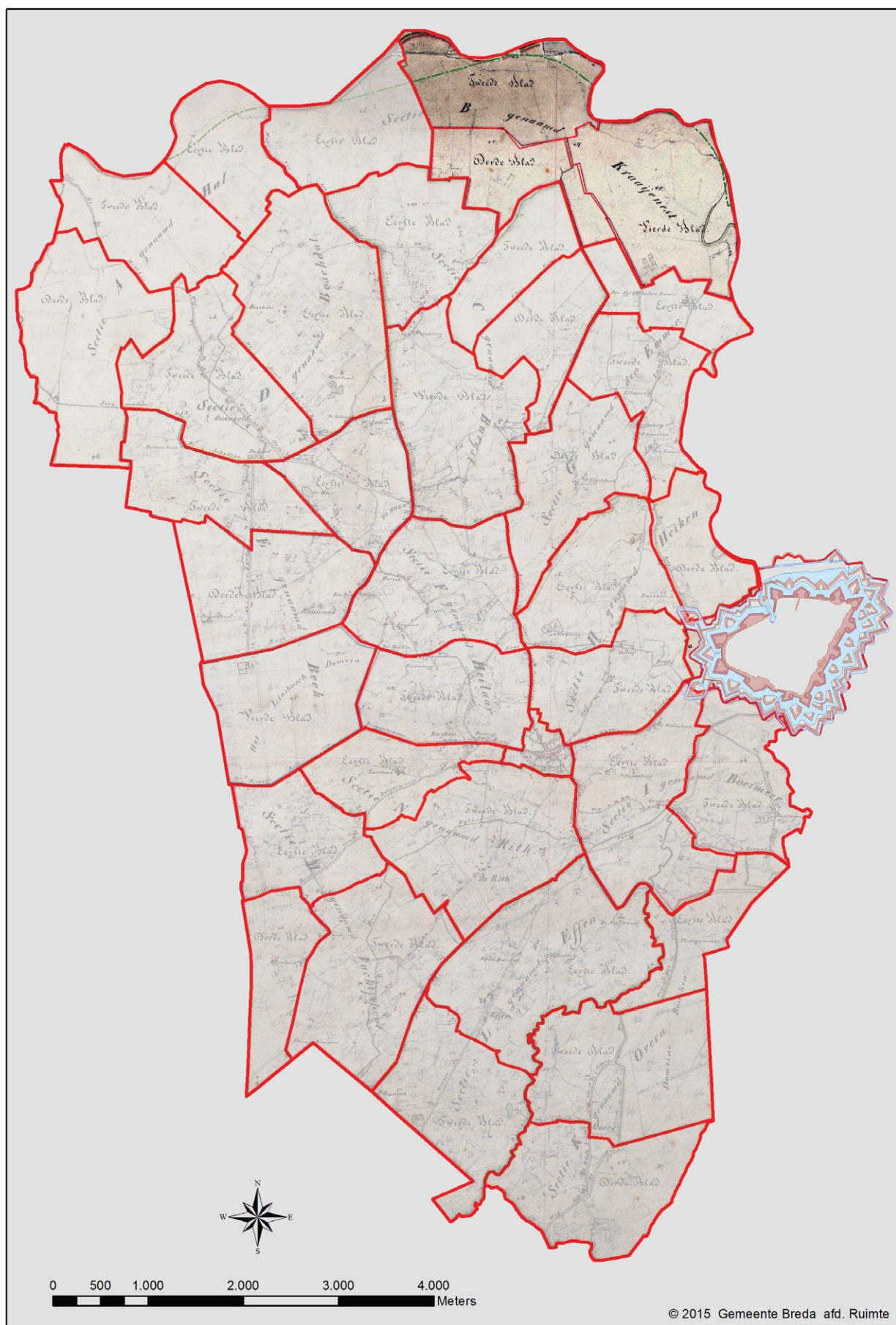
Chr. Buiks

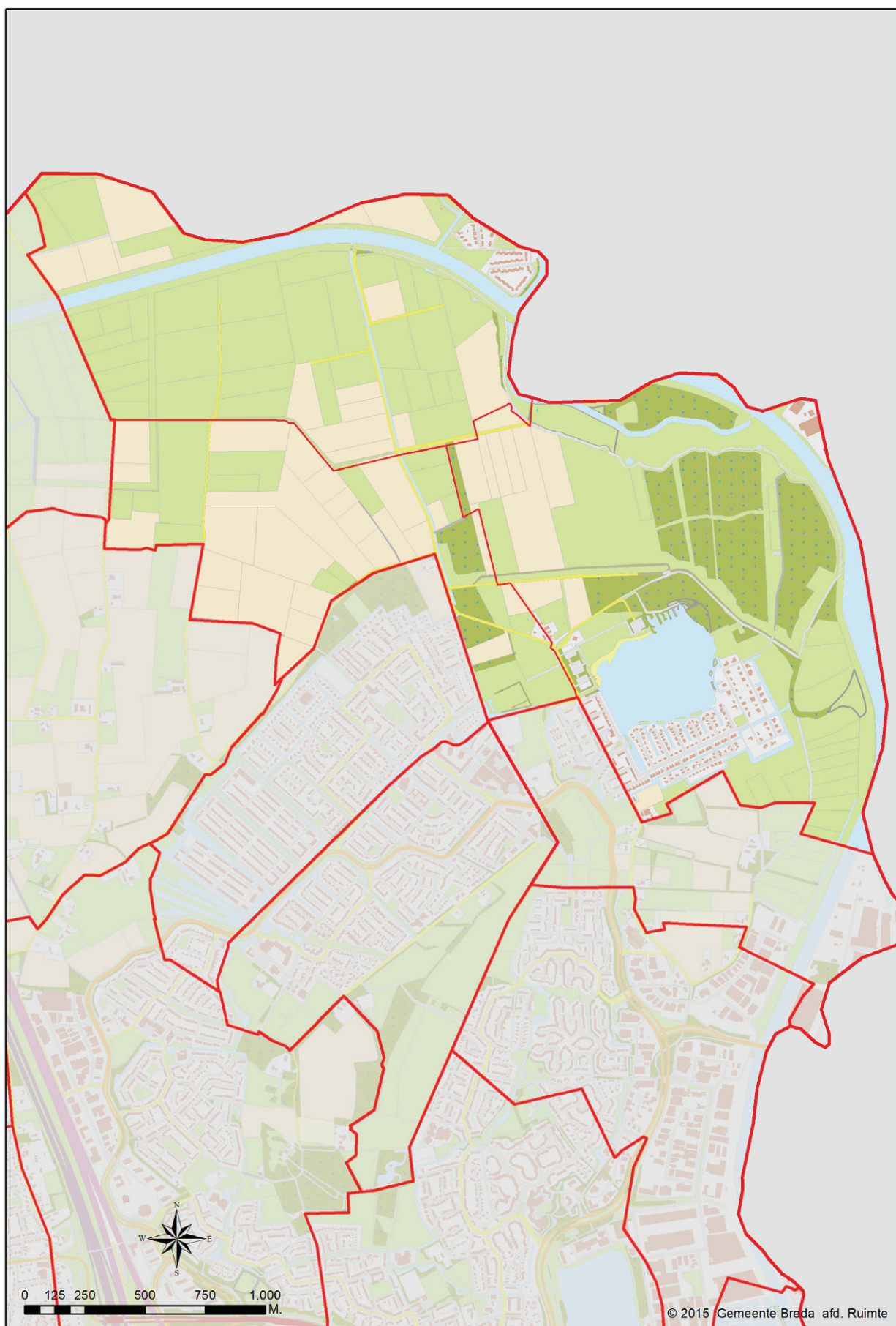

Gemeente Breda

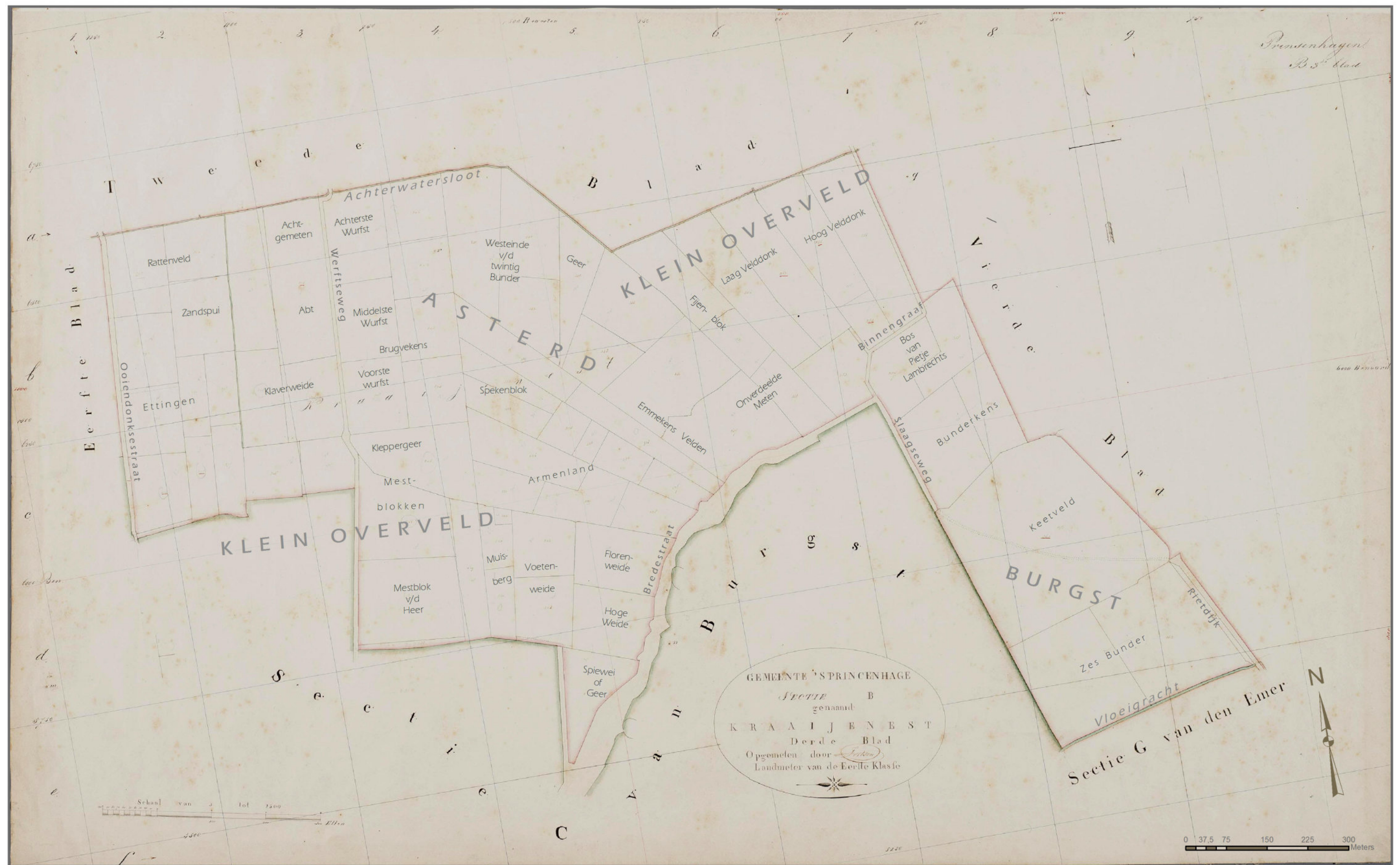
4.23

ASTERD

4.23 ASTERD

ABT – 1850 – N1, 72

Een perceel weiland: den Abt, in den Polder van Kraaynest, drie bunder, drie roeden (B 304).

Voormalig bezit van de Abt van Tongerlo. De abdij Tongerlo had diverse beemden in Hage in bezit.

Vergelijk de Abtsvelden onder Ooyendonk.

ANDERHALF BUNDER – 1694 – RH196, 75

Twee percelen beemden, deene: d'Anderhalff Buynder, tander: Seven gemeten.

ANDERHALF BUNDER – 1696 – R732, 118

Twee percelen beemden, d'een: d'Anderhalff Buynder en de Seven Gemeten, in Craijenest.

Een bunder was tot het jaar 1820, toen het metrieke stelsel van kracht werd, een oppervlakte-maat ter grootte van 1,29 hectare. Bunder werd vooral gebruikt voor percelen ontgonnen in heide en moerassen, waar de grond relatief onvruchtbaar was en de nauwkeurigheid van de opgegeven oppervlakte niet zo groot hoefde te zijn. Bunder was ook wel een term om woeste grond aan te duiden. Dit laatste waarschijnlijk omdat in deze minder waardevolle gronden de percelen groot waren en merendeels per bunder werden opgemeten en niet in de veel kleinere lopenzaden.

APPELTARIENDONK – 1634 – P124, F21

t'Capittel van Breda dertien bunder erffs in Appeltariendonck (cijns aan Ten Houte).

APPELTARIENDONK – 1699 – P127, F574V

t Cappittel van Breda van dertien bunder erffs in Appeltariendoncq (6 ½ Schelling, een denier, twee quart oude Groten).

Appeltere 'appelboom'.¹ De vorm Appeltarie doet archaïsch aan: de vorm komt uit de cijnsboeken van de heren van Breda, die eeuwenlang op basis van een ouder exemplaar overgeschreven werden. De wilde appel, *Malus sylvestris*, komt al vanaf het achtste millennium vóór Christus voor in Nederland. De soort werd wel door de mens gegeten. In de Romeinse tijd zullen er gekweekte rassen van de appel ingevoerd zijn. In de veertiende eeuw worden al drie appelryassen genoemd, in de vijftiende eeuw meer dan dertig.² De wilde appel duidde men wel aan als houtappel. Een donk is een zandige hoogte in moeras. De Kempische donken waren gelegen in een broek of moerassige laagvlakte; het waren over het algemeen vrij

uitgestrekte verhevenheden 'bewoond of geschikt voor kolonisatie'.³ Maar dat laatste is bij zeer veel donken in de Baronie niet het geval. Men heeft donk ook wel willen interpreteren als 'moerassige terreindepressie, tijdelijk ondergedompeld land, poel',⁴ maar dit zal alleen opgaan voor de ook als donk aangeduide percelen in de omgeving van de echte donk: de naam breidde zich in de loop der eeuwen van de opduiking uit over het aanliggende, moerassige gebied (zoals op diverse plaatsen in de Baronie te constateren valt).

Waar de Appeltariëndonk gelegen heeft is niet duidelijk: er bestaat geen duidelijke omschrijving van de ligging. Het perceel was in het bezit van het Kapittel van de Grote Kerk van Breda (waarvan het archief grotendeels verloren is gegaan) en was cijnsplchtig aan Ten Houtte. Vergelijk Lants bi den Apeltere, Tiel, circa 1400.⁵ Andere vergelijkbare namen: Appeltern en Apeldoorn. De Appeltariëndonk was dertien bunder, iets meer dan een klassieke hoeve van twaalf bunder. De cijns hoogte was hier zes denier per bunder. De exacte grootte kan waarschijnlijk zelfs nog iets beter benaderd worden door te kijken naar het in 1699 opgegeven cijnsbedrag: 6 ½ Schelling en 1 2/4 denier. Een Schelling is twaalf denier, zodat 6 ½ schelling dertien bunder oplevert. Maar de 1 ½ denier moet daar nog bijgevoegd worden en die levert 3/12 = 1/4 bunder op. Het hele gebied was dus 13 ¼ bunder.

Appeltariëndonk: hoogte in moeras waar (wilde) appelbomen stonden.

ARMENHOEK – 1415 – G, F49

Beemde in die Langhe Buynder achter d'Ermenhoec, neven Willem Slaets erva in Gagheldonc op deen side.

ARMENHOEK – 1415 – G, 275

Beemden in die Langhe Buynder achter d'Ermenhoec.

Bezit van den 'ermen', de armenbedeling? Den Armen werd door veel lieden bedacht op het sterfbed. Zo besloot Sr. Symon Roels in 1732 'uuyt liefde ende pure gunsten aan ende ten behoeve vanden Armen deser heerlijkheyt te geven ende te vereren seecker stuccken lants', een half gemet in Bagben, RH100, fol. 155v.

Het perceel den Armenhoek moest in elk geval cijns of rente betalen aan de Tafel van de Heilige Geest van Breda (beide vermeldingen stammen uit het cijnsboek van deze instelling). De vraag is of in 1415 de term 'armen' al in gebruik was voor de tafel van de Heilige Geest. Men kan ook denken aan bezit van een familie Ermen: dit was eeuwenlang een bekende familie in Princenhage. In 1947 woonde er nog één naamdrager Ermen in Princenhage.⁶ Maar die familienaam komt waarschijnlijk niet zo vroeg voor in Princenhage. Hoek kan staan voor 'stuk land in een hoek van wegen', maar ook 'perceel' zonder meer.

ASTERD – 1413 – EC214

Beemd en wei in Astaert.

ASTERD – 1413 – ERENS

Astaert.

ASTERD – 1440 – DEN, 60

Aenden dijk van Astaert.

ASTERD – 1504 – R416, F151

In Astaert.

ASTERD – 1510 – R419, F60

In Astaert.

ASTERD – 1514 – R422, ?

Beemden in Astaert.

ASTERD – 1529 – R706, F3

Beemden in Astairt, westwaerts aende watersloot.

ASTERD – 1635 – R723, 151

In Hastaert.

ASTERD – 1646 – R710, F36v

In Astaert.

ASTERD – 1710 – R736, F13

In den polder van Astert.

ASTERD – 1750 – GP287, F101v

Astert.

ASTERD – 1754 – RH106, F118v

Op Klein Overvelt of Astert.

ASTERD, HOOG – 1502 – R415, F390

In Hoigh Astaert.

ASTERD, HOOG – 1504 – R416, F216

In Hoigh Astaert.

ASTERD, HOOG – 1528 – R705, F228

Een half bunder erfs in Hoogh Astaert.

ASTERD, HOOG – 1548 – R710, F131

in Hoogh Astairt.

ASTERD, HOOG – 1555 – R712, 79

in Hoochastaert.

ASTERD, HOOG – 1614 – R720, F53

In Hoochastaert.

ASTERD, HOOG – 1644 – R724, F205v

In hoochasteert.

ASTERD, HOOG – 1667 – R727, F121v

In de Hooge Astert.

ASTERD, HOOG – 1700 – R733, F111v

Inde Hoog Astert.

ASTERD, HOOG – 1750 – GP287, F106

Hoog Astert.

ASTERD, HOOG – 1711 – R736, F88

Den Honsbergh in Hoogh Astert.

ASTERD, LAAG – 1563 – R713, 280

Stuck beemden in Leech Astaert.

ASTERD, LAAG – 1617 – R720, 159V

in Leechastert.

ASTERD, LAAG – 1630 – R722, 209

In Leechastaert.

ASTERD, LAAG – 1644 – R724, F199, 203V, 205V, 206V

Beemden in Leegh Astenen, Leegh Asteren, in Leechasteert, in Leechastaert.

ASTERD, LAAG – 1718 – ND8997, F20V

In Leegh Asstraat.

ASTERD, LAAG – 1739 – RH102, F64V

Hooyland in Leeg Astert.

Als we Asterd mogen splitsen in A+stert is de betekenis: een langgerekt smal gebied gelegen tegen de waterloop de Aa, dat is de Mark. Of die langgerekte vorm inderdaad aanwezig was, hangt natuurlijk samen met de vorm en omvang van het oude Asterd en die kennen we niet precies. De juiste schrijfwijze zou bij deze interpretatie Astert of in moderne notatie Astaart moeten zijn. Staart komt vaak voor bij moeren, waar overblijvende smalle, lange stukken met steert werden aangeduid. Namen met de waternaam A gecombineerd kennen we verscheidene in de Baronie: Overa, Aven, Abeemd, Breda.

Asterd had een eigen dijkgraaf; in 1650 werd bijvoorbeeld tot dijkgraaf van Hooch en Leech Astaert benoemd Mathijs Mathijssen Vermeeren, GP2, fol. 136v.

ASTERDSE WEIDE – 1715 – RH277, 19

Drie bunder weijde: de Asterse Weijde, in Astert.

Weiland genoemd naar de ligging in het gebied Asterd.

BAARLESBLOK – 1604 – R718, 274

Beemden in Creyenest tegenover der Heijden, oostwaerts aenden Caadijck, suijtwaerts aen Adr. Anthonis Lips kinderen erve: Baerle Block, noortwaerts aen het Calverblock.

Bezit van een familie Van Baarle. Vergelijk Jan Jan Jacobs van der Voort geheyten van Baerle, 1544, P60, fol. 8. Blok 'omsloten perceel', vaak weiland en dan omgeven met sloten. Later krijgt blok de betekenis 'groot perceel'.

BAARSBLOK – 1634 – R723, 97

Het Werfblock, suytwaerts aen den Baersblock.

Men zou voor baars aan de vissoort kunnen denken, zoals mogelijk bij het volgende toponiem. Maar een blok, die genoemd is naar een vis lijkt onmogelijk. Moeten we in Baars niet eerder een familienaam zien? Baars is een nog redelijk veel voorkomende familienaam in Noord-Brabant.⁷ Nog anders: Baars is door het verschijnsel van de 'suisende r' ontstaan uit Baarle, dus Baersblock < Baerlesblock.

BAARSWIJK – 1499 – R415, F110V

In Bairswyck.

BAARSWIJK – 1509 – R418, F81

In Baerswyck.

BAARSWIJK – 1569 – R715, F97V

Beemden in Baerswyck, oostwaerts comende aende Marck.

BAARSWIJK – 1646 – R710, F23

Stuck oft block beemden, twee bunder in Baerswyck, oostwaerts aende Marck.

Een wijk is een 'zijvaart die dient voor de turfafvoer',⁸ hier met de vissoort baars erin? Of genoemd naar een familie Baars? In Princenhage werd vroeger veel turf gestoken en gebaggerd, vooral in een gebied als de Kroeten, grenzend aan Asterd. Langs Baarswijk loopt een tamelijk rechte vaart, die wel gegraven lijkt.

BAARSWORP – 1506 – R417, F350V

Baersworp.

BAARSWORP – 1550 – R711, 18V

Den Bastaertblock in Baersworp oft inde Voorblock.

BAARSWORP – 1591 – R717, 66

Stuck beemden: de Baersworp met het gras daerop staende.

Worp kan staan voor 'een plaats waar netten werden uitgeworpen', maar ook 'het opgeworpene',⁹ dus aangeslibd land, een aanworp. Hier bezit van de familie Baars? Deze familienaam kwam verspreid in de Baronie voor.¹⁰

BASTAARDBLOK – 1550 – R711, 18V

Een block beemden: den Bastaert block, vier bunder, in Baersworp oft inde Voorblock.

Met basterd duidt men wel een grondsoort aan die bestaat uit klei en zand door elkaar. Voor een andere verklaring kan men denken aan bastaard, een natuurlijk kind van een edelman. Die kwamen in de late middeleeuwen talrijk voor. Vergelijk Jouffrouw Barbare ende Adriane wylen Joos de bastaert van Nassau natuerlycke dochteren, 1537, R708, fol. 14. Jan vanden Houte, bastaert, 1474, D, fol. 18v.

BEGIJNENVELD – 1562 – R713, 209

Stuck beemden: dBeghynenveldeken, een bunder (Asterd?).

Veld 'woeste grond' en na ontginning ook vaak de naam voor het in cultuur gebrachte land. Hier bezit van een begijntje uit Princenhage. Vergelijk de volgende Haagse begijntjes: Barbel Jan Jacobs Lips, begijntje, te Breda, 1634, P124, fol. 85; Maria Anssems, bagyn ende meesterse opten Bagijnhoff tot Turnhout, 1684, R730, fol. 47v.

BERGEN, LANGE – 1510 – R419, F232

Beemden inde Lange Bergen.

Berg 'zandige verhevenheid', vaak gelegen langs de Mark.

BERMDIJK – 1792 – RH113, 45

Wey of hooyland in de slangwijksche hillen, zuid den Bermdijk.

Bermdijken werden ook wel aangeduid als plasdijken. Een zomerdijk, die het water in de zomer bij hoge standen van de Mark kon keren.

BIEMANSHIL – 1893 – BREDANAAR12, NR. 68

Hil in Werft, voormaals Biemanshil.

Hil 'aangesdlibde hoogte langs een rivier', soms ook een hoogte in het binnenland.

BIEMANSVELD – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in Biemansveld.

BIEMANSWEIKE – 1847 – N 5, 151

Een perceel in Astert: Biemansweike en Bommensveld, een bunder.

BIEMANSWEIKE – 1906 – BREDANAAR25, 148

Kavels hooigras op Biemansweike (gemest land).

Weiland van de familie Biemans. In 1947 kwamen er nog 27 naamdragers Biemans voor in Prinsenbeek.¹¹

Met 'gemest land' wordt bedoeld dat het betreffende perceel in het voorjaar bemest was, mogelijk met stadsmest, dat veel bij hooiland werd gebruikt. Meestal vertrouwde men erop dat de inundaties in het winterseizoen voldoende was om de vruchtbaarheid op peil te houden.

BINNENDIJK – 1732 – RH100, 148v

Hooylant in de Slangwijkse Hillen, zuytwaerts den Binnendijk.

BINNENDIJK – 1748 – RH104, 127

Hooyland in Hoogastert, zuyd den Binnendijk.

Zelfde als zomerdijk, een lage dijk om het hoge zomerwater te keren?

BINNENGRAAF – 1762 – RH281, 92

De Hoogen en Leegen Veltdonk, suyt den Byngraaff.

Verschrijving voor Bynnengraaff? Moeten we in graaf een gracht zien? Dan een binnen-gracht, een gracht (dat is een wal) die een grens vormde met land van dezelfde eigenaar?

BINNENVELD – 1794 – RH283, 72

Een perceel hooyland: den Rondeel Hil en het Binnenveld, vijf gemet, oost de Rivier de Marke, noord de Oude Mark.

Binnen betekent, in bijvoorbeeld binnenakker, tegen de boerderij gelegen (in de aanstede) . Maar in Asterd lagen geen boerderijen. Dan een binnen de dijken gelegen veld? Bij de Mark lagen ook veel hillen en aangeslibde gronden buitendijks. Vergelijk het toponiem Buitenland, onder.

BLOK – 1440 – DEN60

Stuck goets: den Block, bi die Westbeempde.

BLOK – 1440 – DEN. 59

Een half bunder lands neven den zelve dyck (=H. Mertensdijck): dat Block.

Blok < biluken 'omsluiten'. Blokken zijn meestal weilanden en dan met sloten omgeven. In de vroegmoderne tijd krijgt blok ook de betekenis 'groot perceel', bijvoorbeeld een blok graan.

BLOKEN, LANGE – 1591 – R717, 20

Twee stucken beemden: de Lange Bloken, vier bunder, inde Langebuynder, zuytwaerts aen t'Keetvelt en Hoochvormen, westwaerts aen Hoochveldong.

BLOKEN, LANGE – 1604 – R718, F247V

Sekere beemden: de Lange Bloocken, in de Lange Buijnderen, gelegen nader Heijden, suytwaerts aen Joncker Ysbrant van der Straten erve: t'Keetvelt ende Hoochvormen, westwaerts aen Hoochveldonck.

LANGE BLOKKEN – 1612 – R719, 273

Beemden: de Lange Blocken, inde Lange Buijnderen.

Blook 'omsloten perceel', nevenvorm bij blok (met gerekte vocaal). Vergelijk Een gemet beemden in eenen block van zeven gemet inde Slage, 1528, R705, fol. 175.

BOCHT – 1440 – DEN59

Vier bunder beemds: den Bocht.

Bocht duidt op een afgesloten perceel. Bocht is 'zo genoemd naar de gebogen vorm van de omheining; in de landbouw een afgepaald (d. i. door heggen en/of een aarden wal) omgeven stuk grond'.¹² In Kempenland is het een veel voorkomend toponiem,¹³ in de Baronie komt het niet zo frequent voor. Bogt komt men ook wel tegen als benaming voor schutskooi, de bocht, een hok waarin de vorster loslopend vee opsloot. Bocht kan ook wijzen op minderwaardige gronden.

BOKSNEST – 1408 – KORS44

Beemden in Bucxnest.

BOKSNEST – 1426 – EC275

Beemd: Boxnest, neven die Mercke.

BOKSNEST – 1440 – EC349

In Bucxnest, neven die Wert die voertijts tsheren strate was op deen syde, ... streckende metten eenen eynde tot aen die Merke.

BOKSNEST – 1511 – R419, F116

Stuck beemden in Astairt in Bocxnest.

Beemd in bezit van een familie Bok? In Breda wordt in 1325 Ghibel Boc genoemd en in 1538 Frans Bocx.¹⁴

Bok kan ook betrekking hebben op een reebok, de beuk of een vaartuig waarmee turf vervoerd werd,¹⁵ terwijl het als adjectief de betekenis 'slecht' kan bezitten.¹⁶ Men denkt voor Belgisch Brabant ook wel aan een nevenvorm bij bocht:¹⁷ een boksbeemd was daar een benaming voor een beemd van matige kwaliteit.

Gezien we hier bok aantreffen in combinatie met nest lijkt de meest voor de hand liggende verklaring het dier, de reebok, te zijn. In de bronnen hoort men niet veel over reeën: ze werden waarschijnlijk alom vervolgd en waren zeldzaam. In archiefbronnen in de Baronie spreekt men steeds van 'reeden'. Met nest van een bok kan een schuilplaats van dit dier bedoeld zijn: overdag rusten herten en reeën in dicht bos of struikgewas.

Op de grens van Teteringen en Terheyden lag eveneens een gebied Boksnest: dit zal aansluiten aan het Haagse Boksnest (met de Mark ertussen) ; is misschien vroeger één geheel geweest, maar door een verlegging van de Markbedding gesplitst.

BOMMENSVELD – 1847 – N 5, 151

Een perceel in Astert: Biemansweike en Bommensveld, een bunder.

Foutief voor Bouwensveld.

BONENVELDJE – 1533 – R707, F13V

Stuck beemden, half bunder: Boonenveldeken, in Slangwyck, suytwaerts aende Honsdoncx strate.

Op een beemd groeien geen bonen. Men zal hier dus wel moeten denken aan een beemd in het bezit van de familie Boon, Bonen. Vergelijk Geertruydt Herberch Boons, 1548, R679, fol. 201. Ook Van Boon (= Van Bonn?) kwam voor: Jocmaen Everts van Boon, 1574, R715, fol. 142v.

Zou men misschien ook aan een germ. woord bon 'riet' moeten denken, zoals in Boelare (821/823: Buonlare) en Boenbelc te Oudenburg (1124 Boenbelc)?¹⁸ Was dit woord ook in de Baronie ooit gebruikelijk? Riet komt ook voor onder de naam roos.¹⁹

BOTTENPLAS – 1474 – D2100, 20

Aenden Bottenplas.

De zeevis bot kwam hier in het zoete water uiteraard niet voor. Eerder een familienaam.²⁰ Vergelijk Willem Both, 1435, P1255, 58v. In 1415 worden vermeld Andries Bot en Jacob Bot, G, fol. 1, fol. 15v. In Leuven wordt in 1317 Henricus Bot vermeld.²¹ Onder Terheyden kenden men de Botseggen, in de Binnenpolder.

BOUDENSVELD, TEUN – 1671 – R728, 12

Een perceel beemden: Theun Bouwens Velt, zeven gemet.

BOUDENSVELD, TEUN – 1698 – R733, F20

Een perceel beemden oft hoijlants: Theun Boudensvelt, zeven gemet.

Veld van Anthonis Boudens, Bouwens. Vergelijk Mechtelt Jan Cornelis Boudens, 1533, R707, fol. 1v. Vergelijk ook Dingne Cleys Boudens, 1425 en Truy Boudens, 1415, G, fol. 32 respectievelijk 60v.

BREDASEMARK – 1698 – R733, F16, 18v

Dem Hoogen Hil, ... in de Hillen, noortwaerts de riviere ofte Bredaaghse Mercke; de Marcke van Breda.

Zie Mark. De Mark werd dus genoemd naar de stad waar hij aan voorbij liep. Het deel van de Mark bij Ginneken werd wel de Ginnekensemark genoemd.

BREDASEVAART – 1756 – R1064

Den dijk nevens de Bredasche Vaart ofte rivier met den aanwas daaraan gehoorende.

Een vaart dient voor de scheepvaart. Over de Mark werd veel turf, hooi, hout etcetera vervoerd.

BROERENHIL, HAN – 1641 – R724, F35

Een stuck hillen ofte beemden: Han Bruerenhil en het Cleyn Hilleken, vier bunder, in Slangwyck.

Een hil is een aangeslibd stuk buitendijkse grond, hier langs de Mark en in bezit van Johannes Broeren.

Vergelijk Pauwelyn Nuyt Aert Bruers, 1651, R725, fol. 45; Henrick Henrickx Bruers, 1512, R420, fol. 68.

BRUGVEKENS – 1736 – RH279, 6v

Vier bunder slegte weyde in de Werft: de Brugveekens (leen).

Een veken is een hek gemaakt van palen met vlechtwerk, hier gelegen bij een brug (niet over de Mark), mogelijk over de Achterwatersloot.

BRUGVELD – 1645 – R724, 229

Beempt: het Brugveldt, bij den Geer.

BRUGVELD – 1667 – GP280, 55

Het Brughvelt, 4½ gemet.

BRUGVELD – 1671 – R728, 11

Stuck beemden: het Brugvelt, twee bunder in Slangwijck, oostwaerts de Riviere de Marcke, west aen de Holdoncxe strate.

BRUGVELD – 1715 – RH277, 19

Half bunder hoylants: het Brugvelt, in Hintelaken.

Veld gelegen bij een brug (over de sloot die evenwijdig aan de Oude Mark liep).

BUITENLAND – NBOC23,2278

Hooiland inde Wurft: het Buitenland, 55 are, B 218, 219.

Buiten de dijken gelegen.

BUNDER – 1919 – BREDANAAR38, 56

Een perceel hooiland: het Bunder, in Kraaienest, B 644, groot 1,21 hectare.

BUNDERKE VAN DEN BROUWER – VM

Kadastraal perceel B 515.

BUNDERKENS – 1664 – RH274, 69V

Stuck hoylants: de Buynderkens, daer (= naast tKeetvelt) neven, drie gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

BUNDERKENS – VM

Kadastraal perceel B 359, 360.

BUNDERS, LANGE – 1411 – EC211

Beemden in die Lange Buynre.

BUNDERS, LANGE – 1440 – DEN60

Beemden in die lang Buynderen; aen die Langbuynre.

BUNDERS, LANGE – 1451 – ASB44, 28

anderhalf bunder beemds cum fundo: de Lange Buynder.

BUNDERS, LANGE – 1499 – R415, F78V

De Lange Buynderen.

BUNDERS, LANGE – 1525 – R705, F27

In de Lange Buynderen.

BUNDERS, LANGE – 1614 – R720, F67V

Inde Lange Bunderen.

BUNDERS, LANGE – 1631 – R723, F22

T'eynden de Lange Buynderen, suytwaerts aenden Kadyck.

BUNDERS, LANGE – 1643 – R724, F68

Beemden inde Lange Buynder.

BUNDERS, LANGE – 1731 – RH278, 76

Hooylant in de Langhbuynder, zuytwaerts den wegh oft Vurnem.

BUNDERS, LANGE – 1750 – GP287, F91

In de Lange Buynders.

BUNDERS, LANGE – 1919 – BREDANAAR38, 79

Weiland: de Lange Bunders, groot 1,40 hectare, B 513.

Langgerekte percelen met om en nabij een oppervlak van een bunder = vierhonderd roeden = 1,29 hectare.

De in 1451 genoemde beemdt 'cum fundo' betekent een beemd met de ondergrond. Sommige beemden werden gebruikt als moerveld: nadat de moerlaag er door een huurder na een bepaalde termijn uitgehaald was, verviel het perceel weer aan de eigenaar.

In 1590 kreeg Adriaen Steven Cornelisse wonend op Valkenburg onder Gilze de helft van de huur van een perceel beemden van 7½ bunder gelegen naast de Lange Buynders kwijtgescholden omdat soldaten uit de Schans onder Terheyden het hooi weggehaald hadden. De soldaten namen ook eten en koeien in beslag, R816, fol. 44v, 45. In hetzelfde jaar ging Jan Woutersen naar Kraaiennest om hooi te halen in de beemden van de Hoeve van Heilaar. De soldaten van de Schans onder Terheyden namen de wagens mee, terwijl anderen het hooi in beslag namen. Tot overmaat van ramp werd hij door soldaten uit Breda gevangen genomen omdat hij de vijand 'gespyst' had, R816, fol. 47.

BURGTSEVELD – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in het Burgtveld, afkomstig van burgemeester Luysterburg.

Mogelijk afgeleid van de naam van de bezitter (Luyster)burg.

CHAAMSEHIL – 1675 – R728, F147V

Rijntjens hillen, noortwaerts de Chaemsche Hillen.

CHAAMSEHIL – 1699 – R733, F72

Beemden in Rijntjens Hillen, noortwaerts de Chaemse Hille.

CHAAMSEHIL – 1711 – R736, F111V

Sluijs creecke, noortwaerts de Chaemse Hillen.

Hillen, buitendijkse aangeslibde gronden, in bezit van een familie Van Chaam. Vergelijk Die-dekinus de Came, 1311; Peter van Caem, 1449; Winricus Longus de Came, 1311;²² Eemond van Caem, 1474, D, fol. 16v.

CHAAMSVELD – 1674 – R728, F132

Hoylants in de Lange Buynderen, suytwaerts de Hoeve van Gageldonck, westwaerts het Kaemsveld, noortwaerts den Kadijck.

DIJKBLOK – 1514 – R422

Erf: Dijkblock, aenden Ryetdijck in Astaert.

DIJKBLOK – 1525 – R705, F35

Beemden in Astairt, westwaerts aen derve: den Dycbloc en aenden Rietdyck.

Blok gelegen tegen de Rietdijk .

DIJKSLOOT – 1667 – R727, F159V

Beemden in slangwyck, noort de Dijcksloot.

DISTELVELD – 1532 – R706, F155V

Stucxken erfs: Teystelvelt, anderhalf lopensaet.

Wat afwijkende vorm voor Distelveld. De vorm met aanvangs-t komt ook in het Engels voor: teasel.²³ Distels vormden een lastig onkruid: vooral de akkerdistel, *Cirsium arvense*, is moeilijk te bestrijden, heeft wortelstokken en zaait zich sterk uit. Bij het wieden en oogsten zijn de bladeren van de distels haast niet met de hand aan te pakken.

Bij de verhuur van een boerderij op Overveld werd in 1609 bepaald dat de huurder 'de dystelen ende andere quade ruychten twee mael tsjaers sal moeten wel schoon affmaeijen, eens uytgaende meye ende noch eens omtrent uytgaende july', R719, fol. 106v, 107.

Distels werden het best bestreden door ze uit te steken: Distels maaïen is distels zaaien, distels trekken is distels stekken, maar distels steken is distels de nek breken.

DOESELT – 1430 – AHB1, 3A

Int goet vander Doselt.

Douze kan staan voor 'begroeid moeras of veen'.²⁴ Duusholt is 'minderwaardig hout, onderhout, struikgewas'. Dose is 'lichtkleurige turf, week en licht moeras'.²⁵ Doselt zou uit Doesholt kunnen zijn ontstaan door verdoffing van hout tot elt. Doesel zou ook ontstaan kunnen zijn uit d'eusel, zoals men veronderstelt te Essen/Kalmpthout.²⁶

Eusel is in de Baronie de benaming voor een meestal nat stuk weiland, beemd. De omschrijving 'een meestal droge zomerweide, gewoonlijk in privaat bezit en daarom omheind',²⁷ voldoet voor de Baronie minder goed. In de Belgische Kempen zouden eusels begroeid zijn geweest met buntgras (= Pijpenstrootje) en vooral gediend hebben voor het weiden van schapen.²⁸ Als appellatief komt eusel bijvoorbeeld te Wernhout in 1471 voor: 'eenen cleyen euselle' en 'een eusel' (W 16, fol. 1, respectievelijk fol. 4).

Lindemans schrijft: 'Ook de Kempische landbouw kende eusels. Maar hier schijnen ze niet zo oud te zijn als in de Brabantse Leemstreek. Zij waren kunstmatige weiden, aangelegd op pas ontgonnen heide en dus niet begroeid met heidekruid, maar wellicht met gras, bunt en andere grassoorten. De eusel schijnt hier het eerste stadium uit te maken bij de ontginning van heide tot winnend land'.²⁹ Eusel (en de nevenvormen eeuwsel, hersel, heysel, eersel et-cetera) hangt samen met eeuwen 'voeden'.

DOMEINWEIDE – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Een perceel hooiland: de Domeinweide, in Hintelaken, 0,8 hectare.

Onderdeel van de staatsdomeinen.

DRIE BUNDER – 1667 – GP280, 53V

De Drij Buijnder, negen gemet.

Het perceel blijkt negen gemet groot te zijn, dat is inderdaad drie bunder.

EIKVELD – 1667 – GP280, 52V

d'Eijckvelt, twaalf gemet.

EIKVELDJE – 1665 – R727, 43

Een perceel beemden oft weijlandt, 9/4 bunder, in Vormen Crocht: het Eyckveldeken.

EIKVELDJE – 1698 – R733, F27

Een perceel beemden: de Eyckveldeken, twee bunder, in de Croeten, nevens ofte ontrent den riedyck, oostwaerts de Princesse van Rubenpre, suytwaerts de Heere Broeckhuysen.

EIKVELDJES – 1667 – R727, F114V

In de Croeten, oostwaerts aende Schouwsloot, noortwaerts d'Eijckveldeken.

EIKVELDEN – 1740 – RH102, F77

Twee perceel beemden of hooylanden, vijf gemet in Slaag: de Eykvelden, zuyd de Schousloot van Burgst.

EIKVELDEN – 1929 – DE BOER 26, NR. 25

Kavel hooigras in de Ekvelden.

Perceel gelegen bij een alleenstaande eik.

EILAND – 1525 – R705, F26

Jacop Corn. Claessen, de laet op Gageldonc, huert van Roelant de Roevere, schouteth tot Steenberghen, den beemdt, geleghen in een hille midden in de Marck, daer meer andere mede in gerecht zyn.

Eik

Blijkbaar midden in de rivier gelegen stuk grond. Mogelijk is dit eiland identiek met het onder Wijmeren genoemd Eiland, dat bij het Nieuw Veer lag.

ELSAKKER – 1922 – DE BOER19, NR. 25

Koffiehuis van den heer C. Klysen in den Elsakker.

Dat het café genoemd is naar een plaatselijk toponiem blijkt niet.

ELSSCHOT – 1440 – ND1010, 120

Jan van Langendonck, anderhalf lopensaet lants: tHelsschot.

Helsschot kan ontstaan zijn uit Elsschot met voorgevoegde –h, zoals vaak gebeurt in de Baronie. Elzen groeien vooral op vochtige gronden, langs sloten.

EVERAARTSBEEMD – 1560 – R713, 107V

Stuck beemden: Everaertsbeemdt, anderhalf bunder.

Beemd 'hooiland', in bezit van de familie Everaarts. Vergelijk Everaerde Laureys Evers, 1512, R420, fol. 149; Jan Everaerts, 1474, D, fol. 22; Mercelis Jan Everaerts, 1532, R706, fol. 151v.

FAASKENSWIEL – 1659 – RH132, 34V

Acker by Faeskensweel, by den Slaechschen wech.

Weel 'diepte gevormd bij dijkdoorbraak', hier van de familie Faaskens of een persoon Servatius. Vergelijk Wilem Faes, circa 1430;³⁰ Faes Adriaen Peter Faes, 1554, R636, fol. 23v; Jan Cornelis Faessen, 1688, R731, fol. 137.

FIDENBLOK – 1440 – ND1010, 120

Drie bunder beemden: Fidenblock, streckende aen des heeren strate tot Veldonck.

Fiden is een familienaam (later Fijen). Vergelijk Johannes filius Fiin, 1311; Adriaen Willem Fyen, 1519.³¹

GAGELDONKSEHILLEN – 1894 – BREDANAAR13, 65

Hooigras in de Gageldonksche Hillen, 4,3 hectare.

GALDERVELD – 1667 – R727, 159V

Beemden in Slangwijck, west het Galderenvelt.

Vergelijk de Galdersevucht aan de overzijde van de Mark onder Teteringen. Dat was een groot beemdengebied en het werd mogelijk gebruikt door een aantal boeren uit Galder. Zou dit

ook met het Galderenveld onder Asterd het geval zijn geweest? Werd ook wel het Veld van Galder genoemd.

GEBRANDE WEIDE – 1683 – R729, 1

De Gebrande Weijde.

GEBRANDE WEIDE – 1719 – RH9671

Een perceel zo zay als weylant: de gebrande Weyde, vier gemet, noortwaerts de watersloot.

Weiland waaruit de turf verbrand, opgestookt was.

GEER – 1645 – R724, 229

Stuck beemden: den Geer, met den aanwasch buytensdyckx tot den Merckcant en tot aensloot van den beeempt: het Brugveldt, een bunder.

GEER – 1645 – RH128, F41V

Stuck bemden: den Geer in Astert.

GEER – 1718 – ND8997, F79V

Twee bunder beemden in Astaert: den Gheer, oost de Marcke.

GEER – 1835 – N1271, 38

Een perceel hooiland: de Geer, een bunder, zestig roeden, in de Werft, B 184, 185.

GEER IN KRAAIENEST – 1903 – BREDANAAR22, 189

Een perceel hooiland: de Geer in Kraaienest, B 343, groot 1,25 hectare.

Een geer is een perceel met twee overstaande, niet evenwijdige zijden. In de jaren 1669-1674 was de dijk hier zwak. De dijkgraven moesten in opdracht van het dorpsbestuur zonder uitstel de dijk maken 'ontrent de sluyse aldaar tegens d erva: den geer, alwaer den meesten last en peryckel van doorbreken was', RH133, fol. 63v . Maar de dijkgraven wilden niet luisteren.

GEMENE WERFT – 1440 – ND1010, 118

nevens die gemeyn Werf.

GEMENE WERFT – 1474 – D, F22

Twee bunder beemde, gelegen inde Gemeyn Werft.

GEMENE WERFT – 1599 – R178, 103

den gemeynen Werft.

GEMENE WERFT – 1694 – RH196, 75

Vijf bunder inde Gemeijne Werfft (leen).

GEMENE WERFT – 1756 – RH280, 228

Omtrent den gemeenen Werff.

Werft 'plaats waar wervenhout groeit'. Werf, wurf is de waterwilg, *Salix Capréa*, een soort die drie tot negen meter hoog wordt en vooral aan de waterkant en in moeras te vinden is.

Gemeen, gemeyn slaat op gemeenschappelijk gebruik. Moerassige gebieden werden vaak door boeren gemeenschappelijk gebruikt als hooiland. Ze hadden weinig waarde.

GOED, LAAG – 1505 – AHB2, 7

Twee bunder int Lechgoet; int Leechgoet.

Goed 'bezit, onroerend goed', hier laaggelegen.

GOOIERSVELDJE – 1929 – DE BOER 26, NR. 25

Kavel hooigras in Gooiers Veldeken, in Gemeen Strijpen.

Bezit van de familie Gooiers.

GRAUWSHILLEN, CORNELIS DE – 1656 – RH132, 85V

Hillen in bezit van Cornelis Anthonisse de Grauw... dat deselve hillen onder den gemeenen man hieten Cornelis Anthonis de Grauwshillen.

Hillen van de familie De Grauw. Vergelijk Henrick Anthonis Graeuwen, 1546, R710, fol. 23v. In 1415 worden genoemd Claeus de Graeuwe, Heile tGrauwen, Jan die Graeu, Lysbet tsGrauwen, G, fol. 52v, fol. 50, fol. 51v, fol. 44v.

In 1656 werd een verklaring over deze hillen gegeven door Jan Adriaen Oonincx, Sebrecht Adriaen Spyckers, oud-schepenen en Anthonis Peter Huysmans en dit ten verzoeken van Cornelis Cornelis Roovers. De hillen waren in 1644 verhuurd aan de drie bovengenoemde lieden. Zij verklaarden dat 'deselve hillen onder den gemeenen man hieten Cornelis Anthonis de Grauwshillen'. Spyckers had de hillen al in 1624 gehuurd en wel van de Jezuïeten (de toenmalige eigenaars). In dat jaar had hij een sloot tussen deze hillen en de Haegschen Cadyck opgesloot. Over deze sloot was nu onenigheid ontstaan (of anderen, namelijk de eigenaars van de 'binnenvelderen' moesten helpen bij het opmaken van de sloot). RH132, fol. 85v.

GRINTHOF – 1668 – GP263, F20

Weijde in de Croeten: den grinthoff, een gemet.

GRINTHOF – 1703 – R734, F17V

Een parceeltien uytgedolven moergronden: den Grinthoff, vijftig roeden, aenden Slaeghsen wegh in de Croeten.

Grint is bindwilg, *Salix viminalis*,³² een soort die erg buigzame takken bezit en daardoor veel gebruikt werd voor allerlei vlechtwerk. Het perceel was een weide of uitgedolven moergrond. Een hof is in de Baronie een meestal dicht bij de boerderij gelegen stuk grond, met een heg omgeven. Dat kan hier voor Grinthof niet het geval zijn, want er stonden geen boerderijen in Asterd. Dan alleen een perceel met een heg eromheen (waarin bindwilg groeide).

GROOT ASTERD – 1694 – R732, 29V

In Groot Astert.

GROOT ASTERD – 1695 – R732, 84

Beemden in Groot Astert.

GROOT ASTERD – 1699 – R733, F58V

Een perceel beemden in groot Astert.

Klein Asterd is niet bekend, wel Hoog Asterd. Zie onder Asterd.

HAANSKROETEN, LIENTJE DE – 1698 – R733, F42V

Twee bunder weyden: Lynken de Haens Croeten.

HAANSKROETEN, LIENTJE DE – 1703 – R734, F12

Weylandts in Leyntien de Haens Croeten.

Gedeelte van de Kroeten in bezit van Lien de Haan.

HAAGSEKADIJK – 1669 – R727, F283

In Langh Buynder, noortwaerts den haegschen Kadijck.

HAAGSEKADIJK – 1670 – R727, 283

Inde Langh Buijnder, noortwaerts den Hagschen Kadijck.

HAAGSEKADIJK – 1671 – R728, F5V

De Lange Buynderen, noortwaerts den haegschen Cadyck.

Zomerdijk langs de Mark.

HAGAARTSVELD – 1545 – RH120, 52V

Een veken tusschen Myn Jonckers van Assendelft en Hagaertsveld.

Veld van de familie Hagaarts. Vergelijk Jan Adriaen Jan Hagaerts, 1546, R710, fol. 2. In 1415 worden genoemd Ans Aggaerts en Heyn Aggaerts, G, fol. 7 respectievelijk fol. 47.

HAGERSBOS – 1731 – RH100, F92

Hooijlant in Crijnest, zuijtwaerts Hagers Bosch.

Bos van de familie Hagaarts.

HENDRIK, GROTE – 1667 – GP280, F56

Sr. Corn. van Godewijck: den Cleijnen Heijndrick, 4½ gemet.

HENDRIK, GROTE – 1776 – RH110, 91V

Een perceel wey of hooyland inden Grooten Hendrik, zes gemet.

HENDRIK, KLEINE – 1667 – GP280, F56

Sr. Corn. van Godewijck: den Grooten Hendrick, 4½ gemet.

HENDRIK, KLEINE – 1776 – RH110, 90

Een perceel wey of hooyland in den Polder van Hintelaken: den Klynen Hendrik, 4½ gemet.

HENDRIK, VOORSTE – 1848 – N 6, 31

Een perceel hooiland: de Voorste Hendrik, in Hintelaken, 79 roeden (G 101).

Bezit van een persoon Hendrik.

HERENSTROOM – 1667 – R727, 145

den dyck neffens 's heeren Stroom.

Alternatieve benaming voor de Mark. Het woord stroom komt niet veel voor in de Baronie. De Weerij bij Kaarschot werd ook wel de Stroom genoemd.

HERENVELD – 1762 – RH142, 136v

Door een doorsnijding van de Mark moesten de grondeigenaren aldaar gaan wegen over andere percelen dan vroeger en wel over het Klein Hilleken en over het velt: het Heerevelt, ter lengte van 36 roeden.

HIL, HOGE – 1641 – R724, F35v

Stuck beemden oft hillen: den Hoegen Hil met Jan Theunen hil, vier bunder, in Slangwijck.

HIL, HOGE – 1698 – R733, 16

Een perceel hoijlants: den Hoogen Hil, drie bunder, in Slangwijck, in de Hillen, noortwaerts de Riviere ofte Bredaaghse Mercke.

HILLEKE, KLEIN – 1641 – R724, F35

Een stuck hillen of beemden: Han Bruerenhil en het Cleyn Hilleken, vier bunder in Slangwyck.

HILLEKE, KLEIN – 1667 – GP280, 49

Vant Cleijn Hilleken mettet Binnenveldeken.

HILLEN – 1658 – R726, F73v

Jan Claessen Hillen in de Hillen tegenover Terheijden.

HILLEN – 1698 – R733, F16, 16v

Den Hoogen Hil, in slanghwyck in de Hillen, noortwaerts de riviere ofte Bredaaghse Mercke.

In Princenhage is hil een vrij frequent voorkomend toponiem. Verder komt het ook voor aan de andere kant van de Mark, onder Teteringen, maar wel veel minder. Blijkbaar slibde de Mark vooral aan de westelijke oever aan. De rivier moet veel breder zijn geweest dan tegenwoordig.

Door het doorsnijden van de Mark in 1762 moesten sommige grondeigenaars gaan wegen over andere percelen dan vroeger en wel nu over het Klein Hilleken, RH142, fol. 136v.

Vergelijk stuxken erffs, riet oft buytenhill in Halderdonck, 1607, R719, fol. 48v. Stuck riethils oft beemden ende erffs, 5/4 bunder, 1611, R719, fol. 223. Stuck beemden oft riethil in d'Abroek, noort den Marck oft Reviere aldaer, 1652, R725, fol. 65v. Beemden mitsgaeders oock de helft van de buytenhil daer liggende buytendycx, 1639, R724, fol. 3. Een perceel

hillen oft beemden, acht bunder in Slangwijck, 1639, R724, fol. 3v. Twee stucken erffs ende riethils, nu hoylant synde drie bunder in Slangwyck, zuytwaerts aenden Cadyck, noortwaerts aende Marck, 1608, R719, fol. 94. Een slyckhille, in Halle, 1530, R706, fol. 94. Een ryethille in Halle, 1531, R706, fol. 109v. Een hilleken buytendyck in Wymer, 1531, R706, fol. 109v. Een perceel hillen oft hoylant buytendyck in Slanghwyck, 1708, R735, fol. 20. Hillen soo binnen als buyten Dijcx wesende dit een weijhil, scheydende op de Sluyskreeck, zes gemet, 1667, GAP 280, fol. 18v. Een half bunder riethils in de Marcke by den Emeren, 1474, D, fol. 23v, vier gemet beemden in Wymaer metten dyck daer midden door loopende wesende aen d'een zyde een riethilleken, de Marcke west, 1634, P124, fol. 18. Een perceel buytenhillen in Kraeyenest, tegensover de Schanse by Ter Heyden, suytwaerts de Kadyck, 1701, R733, fol. 166. Een perceel beemden oft weyden met seeckere aanwasche oft Hilleken, een bunder aende Torfvaert en Antwerpse bane, 1705, R734, fol. 85.

HINTELAKEN – 1440 – ND1010, 119

Twee bunder beemde met rietvelde, achter Hieltelakene.

HINTELAKEN – 1514 – R421, F127

Beemden in Hintelake buytendyckx, oostwaerts neven de Marck, westwaerts neven den Navelsloot.

HINTELAKEN – 1593 – R717, 81v

in Hintele.

HINTELAKEN – 1648 – ND1437, 18

Beemden in Hintelaer.

HINTELAKEN – 1688 – RH276, 32v

In Intelaken.

Laak duidt in de Baronie meestal een oude, verlande rivierloop aan. Moeten we in het eerste lid van Hintelaken, Hieltelaken het woord hille zien? Onder Terheyden vinden we voor hil soms Hiel. Vervolgens moet hille overgegaan zijn in hilde (vergelijk allemael > altermael) en later door dissimilatie in hinte. Hintelaken betekent dan: de oude markloop bij de hillen. Laken is in enkele gevallen afgesleten tot -le en ook veranderd in -laer

HOEKHIL – 1641 – R724, F35

Stuck beemden oft hillen: den Hoeckhil met Jan Theunenhil, vier bunder.

HOEKHIL – 1667 – GP280, 49

Den Hoeckhil.

Foutief voor Hoge Hil, daar die ook samen met Jan Theunenhil vier bunder omvatte.

Verwarring tussen hoeck en hoech is goed mogelijk.

HOEKSKE – 1480 – HINGM343

Het Hoecxken, half bunder.

HOEKSKENS – 1667 – GP280, 54

De Hoecxkens, acht gemet.

HOEKSKENS – 1710 – R736, F13

Een perceel weylants: de Hoecxkens, een bunder, in den Polder van Astert.

HOEKSKENS – 1716 – RH277, 29

Een bunder hoylant in de Putoir over de Schans: de Hoecxkens, onder Astert.

HOEKSKENS – 1732 – RH100, 163

Een perceel weijlants: de Hoecxkens, een bunder, inden Polder van Astert.

HOEKSKENS – 1740 – RH102, 151

Beemden in Hoeckens, noord den Waterslood.

HOEKSKENS – 1770 – RH108, 174

Een perceel hooyland inden Polder van Astert: de Hoekskens.

In een hoek gelegen tussen een weg en een sloot?

HONDSBEEMD – 1718 – ND8997, F80

Een perceel beemden: den Honsbeempt.

Zie onder bij Hondenberg.

HONDSBERG – 1696 – R732, 131

Een perceel hoy ofte weijlants: den Honsbergh, twee bunder.

HONDSBERG – 1711 – R736, F88

Een perceel saeylant: den Honsbergh, twee bunder, in Hoogh Astert.

HONDSBERG – 1766 – RH108, 64

Een perceel hooyland: den Honsberg, inden Polder van Astert.

HONDSBERG – 1848 – N 6, 31

Een perceel hooiland in den Polder van Astert: den Hondenberg, een bunder, 75 roeden (B 525).

HONDSBERG – 1906 – BREDANAAR25, NR. 91

Een perceel hooiland in Asterd: den Hondenberg, B 523, groot 1,24 hectare.

Hond heeft in toponiemen meestal een pejoratieve functie: het drukt slechte kwaliteit, onvruchtbaarheid uit. Het perceel kende blijkbaar de functie van hooiland, weiland maar ook bouwland. Berg 'zandige verhevenheid'.

Gezien de ligging in het gebied de Hondsdonk moet men waarschijnlijk Hondsdonkseberg lezen.

HONSDONK – 1529 – R706, F38v

Stuck beemden: de Honsdonc, twee bunder, op Honsdonc in slangwyck.

HONSDONK – 1667 – GP280, 52

de Honsdoncq, 11½ gemet.

HONSDONK, HOOG – 1548 – R710, F164

Stuck beemden: de Hooch Holsdonck, in Slangwyck, suytwaerts aende Holsdoncxse strate.

HONSDONK,HOOG – 1550 – R711, 52

Stuck beemden, vier gemet: de Hoogh Holsdonck, in Slangwyck, zuytwaerts aende Holsdoncksche strate.

Als we uit moeten gaan van Hondsdonk een onvruchtbare donk. Als hol de oorspronkelijke vorm is, moeten we denken aan laaggelegen, uitgehold. Donk 'opduiking in moerassig gebied'.

HONSDONKSEBERG – VM

Kadastraal perceel B 525.

HONSDONKSESTRAAT – 1550 – R711, 52

De Holsdoncksche strate.

HONSDONKSESTRAAT – 1614 – R720, 42V

De Honsdonckse straete, in Slangwijck.

HONSDONKSESTRAAT – 1627 – R722, 94

Beemden in Slangwijck, suyt aende Honsdonckse straete.

HONSDONKSESTRAAT – 1634 – P124, F22

Een gemet weyden, wesende eene wech: de Hondoncxsche straete, gelegen tusschen de Nemersche straet en de t'Rietdonxsche veken (cijns twee capoenen).

HONSDONKSESTRAAT – 1671 – R728, 11

Het Brugvelt in Slangwijck, west de Holdoncxse strate.

Straat naar de Hondsdonk.

HONSDONKSEWEG – 1500 – R415, F159V

Beemden in Slanckwyck neven den wech: den Honsdoncxschen wech.

HONSDONKSEWEG – 1641 – R724, F40V

Onder Leech Astert, noort den Honsdonckschen wech.

Identiek met Hondsdonksestraat.

HONDSGAT – 1594 – R717, 108V

Beemden in Slangwyck omtrent tHonsgat.

Hondsgat kan een pejoratief zijn voor een onvruchtbaar, laaggelegen perceel.

HOOG ASTERD – 1529 – R706, F14

Beemden in Hochastaert.

HOOG ASTERD – 1595 – R717, 145V

In Hooch Astaert.

HOOG ASTERD – 1667 – R727, 118

in Hoochastert.

Hoog gedeelte van het gebied Asterd.

HOODIJK – 1661 – R750, F107

De Maay van Ghinneken, gemeyn en ongedeelt aenden Hoijdyck aldaer.

Dijk waarover hooi werd vervoerd. In Asterd werd veel hooi gewonnen, dat met een wagen of per schip afgevoerd moest worden.

JEZUITENBLOK – 1699 – P126, F364V

Dingeman Jacob Lips en C. Ant. Lips, landmeter, te voren de paters der Societijt tot Breda, een bunder beemden in Creienest buytendycx, tegen den molen van Terheyden over de Merck.

De orde van de Jezuïeten werd in 1540 pauselijk goedgekeurd. In Breda hadden zij een vestiging, die blijkbaar ook grondstukken verwierf onder Princenhage.

KADIJK – 1514 – R421, F106

Den Kaadyck.

KADIJK – 1611 – R719, F217V

In de Lange Buynderen, noortwaerts aende Cadijck.

KADIJK – 1631 – R723, F22

Hillen oft weylants, t'eynden de Lange Buynderen, suytwaerts aenden Kaadyck.

KADIJK – 1640 – R724, F20V

In de Lange Buijnder tegenover Hoog Vormen, noort de Kaijdijck.

KADIJK – 1676 – R728, F192V

Den Haghsen kaedyck.

KADIJK – 1698 – R733, F19V

In slanghewyck, noortwaerts den Kadyck ofte treckpadt aldaer.

Kaijdijck zou ook kunnen staan voor 'kwade dijk', maar hier is duidelijk de Kadijk bedoeld.

KALKENSE HIL – 1650 – R725, 40V

Stuck beemden oft hillen: den Calkensen hil, anderhalf bunder.

Hil van een familie wonend in Kalkar. Vergelijk Gerit van de Brouck erfgenamen tot Calckar, 1634, P124, fol. 14v.

Calkar > Calken.

KALVERBLOK – 1617 – R516, F131V

Eenen block beemden: het Kalverblock, oostwaerts vanden sluys aff tot int gescheij van den Reep en Veirhill, westwaerts streckende tot het Hekelwerck.

KALVERBLOK – 1617 – R516, 131V

Stuck erffs: het Calverblock, bij den Veirhill en den Reep.

Blok waarop kalveren werden geweid. Mogelijk liep er in de zomer jongvee. Jongvee kon enkele maanden in een weidegebied verblijven, als er tenminste goede sloten rond de percelen lagen. Het vee werd vroeger vaak soort bij soort geweid: hierdoor horen we van aparte paarden-, koeien-, ossen- en kalverweiden.

KAPITTELBEEMD – 1514 – R422

Beemden in Slangwijck, noortwaerts neven een stuck beemden: den Capittelbeemdt.

Bezit van het kapittel van Breda. Beemd 'hooiland'.

KATTENPLAS – 1768 – RH281, 191

Beemden in de Catteplas, oost den dijk, west en noort de waterloop (smalleen van Breda).

Kat kan betrekking hebben op het bekende dier, maar het kan ook een pejoratief zijn, net als hond en dus een plaats aangeven die moerassig of onvruchtbaar was. Verder bestaat er ook een familienaam Kat (ontleend aan een huisnaam, althans in Breda). Men denkt voor kat ook wel aan een betekenis 'slijk, drek, modder'.³³

KEETVELD – 1604 – R718, F246V

Joncker Ysbrant van der Straten erve: t'Keetvelt.

KEETVELD – 1604 – R718, 247

Joncker Ysbrant van der Straten erve: t'Keetvelt, bij de Lange Buynderen.

KEETVELD – 1618 – RH179-14

Acht buynder beemden: het Keetvelt, tusschen Astaert en de Langh Buynder.

KEETVELD – 1664 – RH274, 69V

Stuck weijde: t Keetvelt, groot zes bunder oft achttien gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

KEETVELD – VM

Kadastraal perceel B 361.

KETELVELDEN – 1736 – RH101, 138V

Aan den Riedijk, noortwaerts de Ketelvelden van Gageldonk.

Ketelvelden uit 1736 is corrupt voor Keetveld. Keten stonden vaak bij turfafgravingen. Mogelijk werden keten ook gebruikt tijdens de hooiwinning. In 1791 wordt gesproken van drie houte en leeme huysjes, erve en land, half bunder, zuid de Waterloop, RH282, fol. 230.

KINGVELD – 1645 – R724, 230V

Den Geer, in Leegh Astert, noort het lant: Kingvelt.

King is een familienaam, die in 1947 alleen nog in Breda voorkwam.³⁴

KLAASSENHIL, JAN – 1694 – R732, 44V

Twee bunder beemden: Jan Claessen Hil, in Slangewyck, noortwaerts aende Marck.

KLAASSENHIL, JAN – 1697 – R732, 186V

Een perceel beemden: Jan Claessen Hil, in Slanghwyck, noortwaerts de rivier de Marck.

KLAASSENHILLEN, JAN – 1656 – RH132, 67V

Van de sluyse aff tot Jan Claesse Hillen toe.

KLAASSENHILLEN, JAN – 1677 – R728, F4V

Twee blocxkens hooylants: Jan Claessen Hillen, twee bunder, achter den Eemere, in slangwyck, noortwaerts aende Revier ofte Merck.

Hil in bezit van Jan Klaassen.

KLAVERBLOK – 1635 – R723, 145

Stuck beemden: het Claverblock, anderhalf bunder, in Craeyensnest, tegenover ter Heyden, de dyck tegens het claverblock is comende oostwaerts van de sluys af tot het geschey van de Reep ende veirhil ende westwaerts tot het hekelweck aldaer.

Claverblock moet identiek zijn met Calverblock, zie Kalverblok. Claver is door letteromzetting ontstaan uit Calver.

KLEPPERGEER – VM

Kadastraal perceel B 315.

Geer van de familie Klep.

KOSTERSHILLEKE – 1662 – R726, 198

Een perceel hillen: het Costers Hilleken, anderhalf bunder, in Slangwijck.

KOSTERSHILLEKE – 1663 – R726, 246

Een perceel saeylants: het Keusters Hilleken, twee bunder, t'eynden de Langbuynder, oostwaerts aende Marck

Hil in bezit van een koster of de familie Kosters. Vergelijk Stynken Costers, 1415; Wouter Costers, 1422.³⁵

Schemegne oft Beemd-KlaVeren.

Witte Klaver. Uit:
R. Dodoens: Cruydtboek.

KOUWELAARSBLOK – 1579 – R716, 34

Stuck beemden: Couwelersblock, drie bunder, inde Lange Buynders (deel is nog van Margriet Corn. van Couweler).

Blok in bezit van de familie Kouwelaars. Vergelijk Steven van Coudelaer, 1474, D, fol. 20v; Jan Laureyssen van Cauwelaer, 1689, R731, fol. 171. In 1415 wordt genoemd Steven van Coudelaer, G, fol. 23.

KOZAKKENBERGEN – VM

In Princenhage deden in de twintigste eeuw nog verhalen over de Kozakken de ronde. Mogelijk verbleef een groepje Kozakken begin negentiende eeuw in dit gebied.

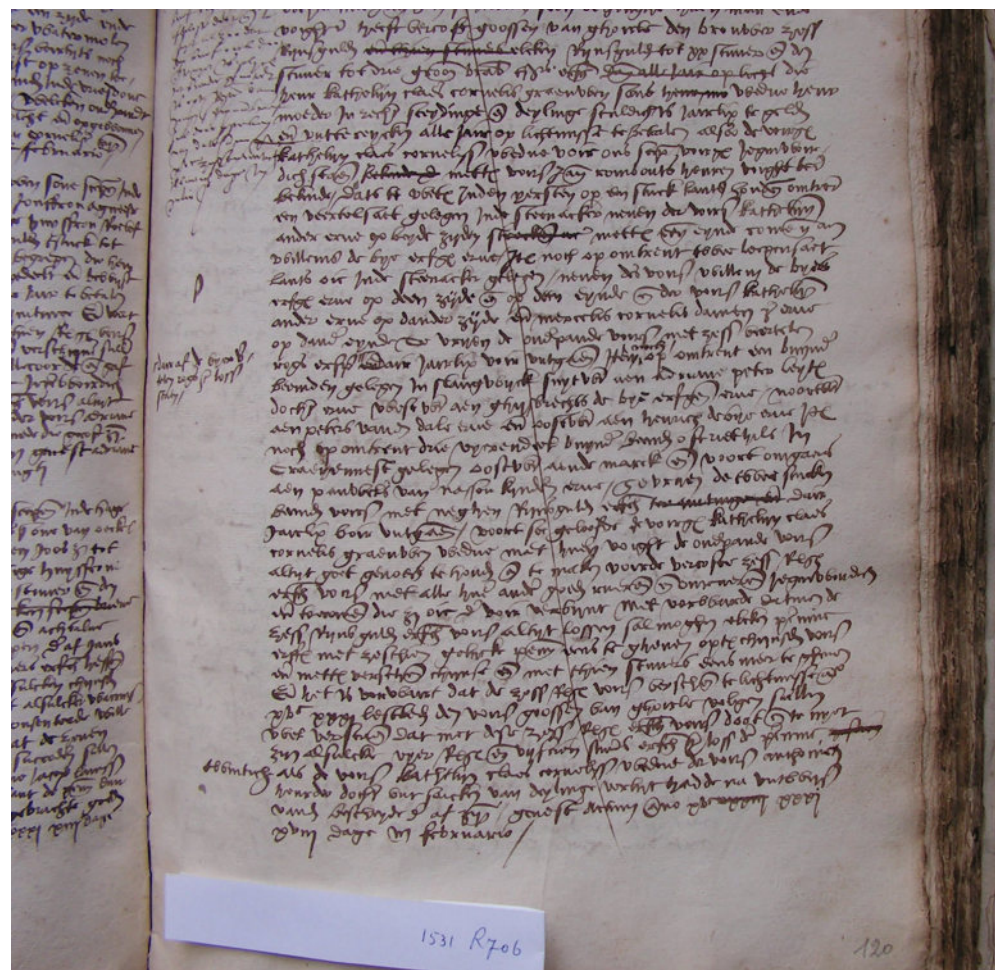
Het gebied ligt ten noorden van Werfft, bijna tegen de Mark.

KRAAIENNEST – 1440 – ND1010, 118

Vijf bunder beemden, gelegen metten eenen eynde dat men heyt Crayenest (achterleen van Hambroeck).

KRAAIENNEST – 1440 – ND1010, 120

Anderhalff bunder beemde: den Crayenest.

Gedeelte van het
Haagse schepenproto-
col, met onder andere
de naam Kraaiennest,
1531, R706, fol. 120.

KRAAIENNEST – 1504 – R416, F111

stuck erfs en ryethils in Creyenest neve de Marck.

KRAAIENNEST – 1553 – R711, 195

Beemden in Craeyenest buytensdycx, tegens den molen van der Heyden over de Marck.

KRAAIENNEST – 1591 – R717, 20

Twee blocken oft parchelen beemden off riethils: de Creyenest, soo binnen als buytendydx.

KRAAIENNEST – 1591 – R717, 20

riethil in Creyenest.

KRAAIENNEST – 1634 – P124, F81V

Een bunder beempden in Creyennest buytendyckx, tegen d'molen Ter Heyden over de Marck.

KRAAIENNEST – 1699 – P126, 364V

Beemden in Creienest, buytensdycx tegen den molen van Terheyden over de Merck.

KRAAIENNEST – 1708 – R735, F4

Een perceel buytenhillen, drie bunder, in Kraeyenest, regt over de Schanse van Terheyden, den Polderdyck suytwaerts, noortwaerts de riviere de Marcke ofte Scheepvaart.

KRAAIENNEST – 1731 – RH100, F92

Hooijlant in Crijnest, zuytwaerts Hagersbosch, westwaerts het Weegsken (leen).

KRAAIENNEST – 1679 – R729, 96

Hillen in Craeijenest, noortwaerts aende Reviere de Marcke.

Kraaien nestelen bij voorkeur in alleenstaande bomen, indien mogelijk ver van bewoning. Of er hoogopgaande bomen stonden in dit gebied is niet zeker: bij gebrek daaraan maken de vogels hun nest ook wel in struiken.

In het jaar 1616 verhuurt Jouffr. Arnolda van Eyck: de Weelen, den Craeyenest, de Bochten, Otten oft Feyenblock, den Steenacker voor vier jaar, ingaande maart 1616 voor 260 gulden en een Edamschen witte kaese van meer dan twaalf pont. Lasten zijn voor huerder, oock dycklasten, oock al vielen er in de dycken eenige gront-gaeten oft andere grote gaten oft zeebraecken. Als de dycken hercavelt worden/gelyck dat somwylen gebeurt is/sullen se het hun toegewesen gedeelte moeten onderhouden, alwaert oock dat den aengecavelden dyck vol gaten en ontrepereert was. Schey-en binnenslooten onderhouden: wyt acht voet, diep vier voet, in de bodem blyvende vijf voeten wyt. Eerde uyt de slooten twee voet uyt de cant werpen, R515, fol. 122v.

KRAAIENNESTSEWEG, OUDE EN NIEUWE

Zijstraatjes van de Rietdijk.³⁶

KRASSENHIL – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in Krassenhil in Hintelaken.

Hil in bezit van de familie Kras.

KRASSENEEL – 1930 – DE BOER 30, NR. 24

Verkoop van hooigras in Slangwijk: Krasseneel, ten einde de weg.

Zie Krassenhil.

KUIPERSWEIDE – 1906 – BREDANAAR25, 148

Kavels hooigras in Kuipersweide (gemest land).

KUIPERSWEIDE, ACHTERSTE – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in de Achterste Kuipersweide in Kraaiennest.

LAAG ASTERD – 1639 – R724, F7V

Beemden in Leech Astert.

LAAG ASTERD – 1651 – R725, 41

in Leeghastert, noort Hoochvormen.

Vergelijk Hoog Asterd.

LAAR – 1440 – ND1010, 119

Stuc lants: dLair, die wech geheten vanden gemeynen Werft aen d een zyde.

LAAR – 1440 – ND1010, 119

beemds opt Laer.

LAAR – 1756 – RH280, 228

Zeven gemet, omtrent den gemeenen Werff in Creynest: het Laar.

LAARKE – 1440 – ND1010, 125

Half bunder beempde: dat Leerken.

LAARKE – 1474 – D, F22

Een half bunder beemde: dLaerken.

LAARKENS – 1599 – R718, 102V

Stuck beemden: de Leyrkens, een bunder in de Werft, oostwaerts aenden Werftschen wech, noortwaerts aenden Gemijnen werft.

Voor laar kan men veel verklaringen in de literatuur vinden. Men gaat wel uit van 'open plaats in een bos met waterplassen', ook 'moerassig land'.³⁷ In Belgisch Limburg zou de betekenis zijn 'onbebouwde (gemeenschaps)- grond met heide of minderwaardige grassoorten begroeid'. Het woord is oud en de betekenis die het oorspronkelijk bezat is moeilijk na te gaan. Een open, moerassige plek in een bos kan door verdere kap van de bomen eromheen en sterke begrazing overgaan in een stuk heide of minderwaardig grasland.

LANGBUNDER – 1415 – G, F49

Die Langhebuynder.

LANGBUNDER – 1501 – R415, F273V

Akeleyendonck, neve de Langhbuynder op deen side.

LANGBUNDER – 1502 – R415, F356

De Langhbuynder.

LANGBUNDER – 1512 – R420, F74V

Inde Langbuynder.

LANGBUNDER – 1697 – R732, 149

Een perceel beemden ofte hoijlant: t Langbuijnder, een kwart bunder in de Lange Buijnder.

Smalle percelen ter grootte van een bunder. Een bunder, als dit een vierkante vorm heeft, meet twintig bij twintig roeden ofwel 112 bij 112 meter.

In 1657 verklaren Jan Jaspar Willems van Poppel, schepene in de weth en Cornelis Dyrven, gesworen landtmeter op verzoek van Dingman Jacob Lips dat de binnenvelderen en buytenhillen van den polder van d’Lange Buijnder, beginnende van de sluyse aff tot Jan Claesse Hillen toe scheyden ten halven dyck. Het hooigras in de Lange Bunders werd gemaaid tot de halve dijk toe. De hooilanden aldaar werden altijd gemeten ten halven sloot. RH132, fol. 67v.

In het jaar 1502 wordt er een overeenkomst gesloten over een erfgebruikweg: Henric Reynerssone van Ghilse heeft gecoft zekere erven en beemden teynden de langhbuynder buytendycx, twee bunder, die Lysbet Emonds van Kaem toe te behoren plagen. Geschil met Peter van der Daesdonck over een erfweghe over beemden binnensdycx. Emont Henric Emondts van Kaem, zeventig jaar en Henrick, zyn brueder 68 jaar, verklaren dat de erfgebruyckwech ging over anderhalf bunder beemden die Jan Hey toe te behoren plagen en daerna Michiel Wouter Heys en nu ter tyt Peter van der Daesdonck erfgenamen. Jan Hey had Jan Geryts van Langhdonck een erfwech over zyn beemden gegeven. Corn. Pr. Nouts, 61 jaar, tuygt dat de beemden buytendycx dertig jaar geweecht hebben over de beemden binnensdycx. R415, fol. 356.

LANGBUNDERDIJK – 1668 – R727, 213

Inde Langbuijnder, noort den Langhbuyndersden dijk.

Dijk langs de Mark.

LANGBUNDERSESLUIS – VM

Kadastraal perceel B 273.

Blok ‘omsloten perceel’, ook ‘(groot) stuk grond’.

LANGE BUNDERS – 1411 – ERENS,CATHA.DAL

Lange Buynre.

LANGE BUNDERS – 1421 – R420, F89V

een buijnre beemdt in de Langhe Buijnre.

LANGE BUNDERS – 1440 – ND1010, 125

Aendie Lange Buenre.

LANGE BUNDERS – 1506 – R417, F323

De Lange Buynder.

LANGE BUNDERS – 1519 – R426, 149

dLanghbuynder, twee bunder.

LANGE BUNDERS – 1681 – R729, 148V

Stuck hoijlants: de Langh Buijnder, drie bunder, in de Polder de Langhe Buijnders, noortwaerts aenden Dijck.

LANGE BUNDERS – 1787 – RH112, 38

Een perceel weyland, 2½ gemet in de Lange Buijnderen. Ontvanger moet gedogen den derden cavel den vrijen overweg om te ryden en te stouwen met beesten, egter met geen beesten die dagelyks in en en uytgaan maar wel met beesten die geduurende het seizoen in de weyde moeten blyven off somtyds wel eens verslaegen moeten worden.

Bunder 'perceel ter grootte van vierhonderd vierkante roeden', dat is 1,29 hectare.

De laatste vermelding laat zien dat er in 1787 gedurende de zomermaanden al jongvee permanent in de wei gehouden werd: ze mochten immers niet dagelijks over een ander perceel gestouwd worden.

LEEUWENHIL, YKE PETER – 1627 – RH179-23

Yken Peeter Leeuwen Hille, anderhalf bunder.

MASENVELD – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in Maassenveld in Hintelaken.

Bezit van de familie Maas.

MARK – 1440 – DEN60

Die revier die men heyt die Mercke; metter noortside aen die Mercke.

MARK – 1698 – R733, 16

De Rivere ofte Bredaaghse Mercke.

MARK – 1730 – RH100, F47V

Een parceeltien hooij ofte weylants, over de reviere de Marck door het doorgraven van de voors. reviere in den Polder van Slanghwyck alhier onder de Hage, westwaerts de reviere de Marck.

MARK, NIEUWE – 1740 – RH102, 138

Weyde over de nieuwe afgegraven mark inden Polder van Slangwijk, zuyt en west de Mark.

MARK, OUDE – 1514 – R421, F106

7/4 bunder beemden buytendycx tegens der Heyden over, noirtwaerts neven der Capellanen erve, dair dOude Marck tusschen leeght en suytwaerts neve den Kaadyck (twist om een erfpacht uit dit perceel tussen Catharinadal en de Capellanen van de Grote kerk van Breda).

MARK, OUDE – 1731 – RH100, 126v

Een perceel hillen in Slangwijk, vier gemet, over de Nieuwe en tussen de Oude Scheepvaart, oostwaerts de Oude Reviere de Mark, westwaerts de Nieuwe Reviere de Mark.

MARK, OUDE – 1788 – RH112, 61v

Zaayland in de Lange Buynder, oost de Oude Mark.

MARK, OUDE – 1794 – RH283, 72

Den Rondeel Hil en het Binnenvelt, noord de Oude Mark.

Bij Slangwijk was een bocht van de Mark afgesneden: dit leverde een Nieuwe en een Oude Mark op. In 1740 spreekt men van een weijde over de Nieuwe afgegraven Mark inden Polder van Slangwijk, RH102, fol. 138. Scheepvaart is een andere naam voor de Mark. Mark betekent waarschijnlijk 'de moerassige' en niet grensrivier.³⁸ Er bestonden diverse oude marklopen, onder andere bij Belcrum, even ten noorden van Breda, waar in 1565 een weg door een dergelijke Oude Mark wordt aangelegd, terwijl deze loop rond 1550 nog bevaarbaar was geweest (GAB, IV-I, nr. 11, fol. 254). In 1762 of kort ervoor was de Mark in het noordoosten van Princenhage verlegd, waardoor verschillende ingezetenen van de straat afgesneden waren en over andere landerijen moesten wegen dan vroeger. De percelen waarover ze nu moesten wegen waren het Klein Hilleken en het Heerevelt, RH142, fol. 136v. Zie over oude Marklopen in de buurt van Breda Leenders.³⁹

MARKKANT – 1544 – R128, F5v

Opten Merckandt.

MARKKANT – 1605 – R718, 289

Opte Merckant, tegenover Schymmer.

MARKKANT – 1742 – GP272, 80v

op den Mercktkant.

Zijde gelegen tegen de rivier de Mark.

MEERDIJK – 1440 – ND1010, 120

Neffens den Meerdyck langs gelegen.

Corrupt voor Mercdyck.

MEEUWESVELD – 1847 – N 5, 151

Een perceel in de Lange Bunders: Meeuwisveld, 54 roeden.

Veld van een familie Meeuwis of een persoon Bartholomeus.

MIDDELBAREHIL – 1632 – R723, F45v

Stuck riethils oft beemden: den Middelbaren hil, anderhalf bunder, in de Slangewijcksche Hillen, noortwaerts aende Merck ofte riviere van Breda.

Middelbaar 'middelste'.

MOLLENVELD, ACHTERSTE EN VOORSTE – 1847 – N 5, 214

Een perceel hooiland: het voorste en Achterste Mollenveld, in den Polder van Slangwijk, 97 roeden (B 457) en 88 roeden (B 454).

Zaten hier veel mollen? Mollen bezorgden overlast in beemden met hun molshopen, omdat hierdoor het maaien met de zeis bemoeilijkt werd. Niet uitgesloten is ook een familienaam Mol.

NAVELSLOOT – 1514 – R421, F127

Beemden in Hintelake buytendyckx, oostwaerts neven de Marck, westwaerts neven den Navel-sloot.

?

NONNENDIJBLOK – 1413 – EC214

Catharinadal verkoopt: beemd en weide in Astaert dat men hiet der Nonnen Dijcbloc.

Blok gelegen tegen een dijk, bezit van de nonnen van het klooster St. Catharinadal te Breda.

OELEMANSHIL – 1617 – R516, F131

Den Veirhill, westwaerts aen Marten Adr. Martens erve: Oelemans hill (waarmee het met een rechten sloot affgeleyt is).

OELEMANSHIL – 1617 – R516, 130V

Het Calverblock, gelyck desen block tegens t Oelemans Hill met eenen rechten sloot affgeleyt is.

Hil van de familie Oelemans (< Oerlemans). Vergelijk Gheryt Orelmans, 1427.⁴⁰

OTTENBLOK – 1718 – ND8997, F71V

2 ½ bunder beemden in de Werff: Ottenblock.

Blok van een persoon Otto of de familie Ott, Otten.

PAARDENHUISJE – 1741 – RH279, 96

Een perceel hille te Creijnest over de Klijne Schans van Terheyden daer nu het Peerde huijske op staet.

PAARDENHUISJE – 1886 – NBOC26, 2541

Nabij het Paardenhuisje.

Hier stonden de paarden die dienden voor het voorttrekken van de schuiten in de Mark.⁴¹ In augustus 1681 waren er enkele paarden die schuiten voorttrokken in beslag genomen, omdat ze schade deden in de weilanden. Toen twee dijkgraven van de polder Ooyendonk en twee schepenen de schouw begingen werden ze bedreigd door knechten van Dirk Huygen, de eigenaar van het Terheydens veer en van de in beslag genomen paarden. De knechten waren met z'n achten en sloegen er duchtig op los, onder het roepen van 'wy sullen u peerden leeren bochten' en 'Wij sullem U met den stock op den cop bruyen'. De dijkgraven raakten in de ontsnapping een polsstok kwijt en het aantekenpapier waarop de niet geschouwde sloten werden opgetekend. Dit tafereel vond plaats bij het Peerdenhuysken, RH134, fol. 24v, 25.

PIJPERSWEIDE – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in Peijpersweide.

Weiland in bezit van de familie Pijpers.

POLDER VAN ASTERD – 1637 – R723, 165v

Inden Polder van Asteren.

POLDER VAN ASTERD – 1736 – RH101, 138v

Een perceel wijde oft hooylant inden Polder van Astert aan den Riedijk.

In 1674 waren Jan Jan Adriaen Stevens en Peter Jacob Lyps dijkgraven van deze polder. De schepenen hadden hen diverse malen, zoals in 1669, 1673 en 1674 dringend verzocht om de dijk van de polder te herstellen, maar de dijkgraven hadden dit steeds afgehouden. Op 2 september 1674 hadden de schepenen toen een aanbesteding aangekondigd om de dijken te repareren, RH134, fol. 63v.

POLDER VAN HINTELAKEN – 1664 – R726, 262v

Inden Polder van Hintelaecken.

POLDER VAN HINTELAKEN – 1671 – R728, 6

Inden Polder van Hintelaecken, oostwaerts de Revier oft Merck.

POLDER VAN KRAAIENEST – 1761 – RH107, 156

Polder van Creynest.

POLDER VAN LANGEBUNDERS – 1732 – RH100, 137v

Beemden inden Polder van het Langh Buijnder, zuytwaerts den wegh oft Vurnem.

POLDER VAN SLANGEWIJK – 1502 – R415, F373

Polder van Slanckwyck.

POLDER VAN SLANGEWIJK – 1503 – R416, F91

Drie bunder beemden in den Polder van Slancwyck, buyten en binnendycx, mette eene eynde aende Marck.

POLDER VAN SLANGEWIJK – 1681 – R729, F167V

Twee bunder beemden soo binnen als buytendycx inden Polder van Slanghwyck, oost de reviere van Breda

In 1680 verklaren de schepenen dat er in de Hage tien polders zijn. Die polders worden bestuurd door dijkgraven en gezworenen. Zij controleren de schouw van de waterlopen, het onderhoud van de sluizen en dijken en zij halen de omslagen op. De boeten geheven op het niet uitvoeren van schouwwerkzaamheden en voor het niet betalen van dijkschot worden door de schout geïnd (de dijkgraven hebben geen recht van executie, dus als een ingelande weigert aan hen te betalen, kunnen ze geen maatregelen treffen), RH 134, fol. 13.

POLDERDIJK – 1708 – R734, F4

Buyten hillen in Kraeyenest... den Polderdyck aldaer suytwaerts, noortwaerts de Marcke ofte Scheepvaart.

POLDERDIJK – 1710 – R736, F61

Hoylants in Slangwyck, noortwaerts den Polderdijk.

Dijk om een polder, respectievelijk van Kraaiennest en Slangewijk .

PRINSEVELDJE – 1640 – RH274, 1V

Stuck beemden, anderhalf gemet: t Princenveldeken, in Slanghwyck.

PRINSEVELDJE – 1695 – R732, 88

Een perceel hoy oft weijlants: sPrincenveldeken, twee gemet, oostwaerts de Riviere de Marcke.

Bezit van de prinsen van Oranje? Of van een familie Princen; vergelijk Bartholomeeus Cornelis Princen, 1531, R706, fol. 129. Nelken Prinsen, in de Hage, 1427.⁴²

PUTJES – 1699 – P127, F576V

Anderhalff bunder beemden in Wymer: de Puttjens, de Verdonckse straet oost (ook: Puttiens).

Voormalige moerputten. Bij het uitvenen van een beemd werden door een boer putten gegraven. Die konden later met zand worden opgevuld, waarna het perceel vlak gemaakt werd.

PUTOOR – 1554 – RH121, F27

Beemden inden Puytoir.

PUTOOR – 1606 – R719, 32

Beemden inden Putoir.

PUTOOR – 1642 – R724, 54

Stuck beemden: den Puthoir, half bunder, in Hoogh Astert.

PUTOOR – 1646 – R710, F9

De Putoir.

PUTOOR – 1650 – R725, 32V

Inden Hoeck vanden Putoir aende sluyse.

PUTOOR – 1667 – GP280, 54

Den Putoir.

PUTOOR – 1693 – RH196, 14

Drie gemet beemden in Hoogh Astert: den Putoir.

PUTOOR – 1718 – ND8997, F68V

Den vogelpoel, aenden Pittoir.

PUTOOR – 1729 – RH100, F20

Een bunder weijde: den Putoir, in Hoogastert.

PUTOOR – 1737 – RH279, 14V

Een bunder weyde: den Putoir in Hoog Astert.

PUTOOR – 1770 – RH108, 192

Een perceel weyde: de Putoir, in Hoog Astert, een bunder.

PUTOOR – 1781 – RH282, 55V

Een perceel weyde: den Putoir, een bunder in Hoog Astert.

Roerdomp.
A. E. Brehm: Het leven
der dieren.

Putoor is ontstaan door verscherping van de b tot p uit Butoor, roerdomp, Botaurus stellaris. De naam butoor kan samengesteld zijn uit Lat. Butio 'roerdomp' (klanknabootsend) + Lat. taurus 'stier' of uit bos (os, rund) + taurus.⁴³ Men heeft ook wel gedacht aan een verklaring 'boe roepend als een stier'.⁴⁴ De roerdomp kwam vroeger stellig veel meer voor dan tegenwoordig. Het dier heeft behoefte aan moerassen met overjarig riet, waarin het zich zeer goed weet te camoufleren. De roep van de vogel 'woemp, woemp' draagt zeer ver. Strengere winters zijn funest voor de roerdomp. Hoge waterstand in moerassen verbeteren de stand van de roerdomp: er komt meer voedsel en het riet groeit beter. De stand van deze vogel is sedert 1960 met meer dan de helft afgenomen.⁴⁵ Putoor is ook de naam voor de bunzing, maar dat zal hier, in een typisch moerassig beemdengebied, wel niet de juiste verklaring zijn.

PUTTENAKKER – 1566 – R714, F74

Stuck beemden: den Puttenacker, 3 ½ bunder.

Akker met lage delen, putten. Het perceel wordt omschreven als beemd, maar uit de naam blijkt dat het een akker moet zijn (geweest). Was het een ingeklonken veen, waarop oorspronkelijk wel graanverbouw mogelijk was?

REDOETHIL – 1725 – RH277, 146

Een bunder hille: den Rondouthil in Hoogastert.

REDOUTHIL – 1886 – NBOC26, 2541

De Randout hil, twee hectare.

Een hil bij een randout, rendout, een verdedigingswerk, een kleine veldschans.

REEP – 1631 – R723, F22

Stuck hillen oft weylants, half bunder, t'eynden de Lange Buynderen, suytwaerts aende kaadyck, westwaerts aen Jacop Jacop Lips erve: den Reep, noortwaerts aende Marck oft Riviere van Breda.

REEP – 1761 – RH107, 156

Een perceel hooyland, 3½ gemet, inden Polder van Creynest: den Reep.

REEP – 1768 – RH108, 128

Een perceel weylant inden Polder van Creynest: den Reep.

Lang en smal perceel.

REINENBLOK – 1679 – R729, F95V

Een perceel beemden: Rijnenblock, een bunder in Slaegh, suytwaerts den Slaeghsen wegh; Rynenblock, leen synde.

REINTJESHILLEN – 1633 – R723, F64V

Beemden inde Lange Buynderen, noortwaerts aen t stuck lants: Reyntkens hillen.

REINTJENSHILLEN – 1694 – R732, 49

Een perceel beemden bij de Lange Buynderen: Reyntiens Hillen, tegenover de Cleyn Schanse, suytwaerts de schouwleije, westwaerts de sluijscreecke, noortwaerts de Caemsche Hillen.

REINTJESHILLEN – 1695 – RH196, 105

Stuck beemden: Reyntiens Hillen, tegenover de cleyne schanse, zuyt de schouwdyck, noort de Chaemse Hillen bij de Lange Buynder.

REINTJESHILLEN – 1699 – R733, F72

Beemden in Ryntjens hillen, by de Lange Buynderen, tegenover de cleyne schans, suytwaerts de Schouwleijen, westwaerts de Sluijs Creecke.

REINTJESHILEN – 1711 – R736, F111V

Een perceel beemden in Rijntiens Hillen, by de Lange Buynderen, tegenover de Clijne Schanse van ter Heyden, westwaerts de sluijs Creecke, noortwaerts de Chaemse Hillen.

Hillen van Rein. Vergelijk Reynere Jan Reynersone, 1450;⁴⁶ Heyn Reyners, 1415, G, fol. 69v.

RIETDIJK – 1525 – R705, F35

Beemden in Astairt, westwaerts aen derve: den Dycbloc en aenden Ryetdyck.

RIETDIJK – 1646 – R724, F231V, 265

Opden Emer, west den Riedyck; den Ridyck.

RIETDIJK – 1736 – RH101, 138V

In den polder van Astert aan den Riedyck, noordwaerts de Ketelvelden van Gageldonk.

Dijk waarvan het talud begroeid is met riet.

RIETVELDEN VAN GAGELDONK – 1724 – RH98, 31

Eenen block hooy off weylants in Leegastert, noortwaerts de Rietvelden van Gageldonk.

RIETVELDEN VAN GAGELDONK – 1730 – RH100, F38

Hooy oft weylants in Leegh Astert noortwaerts de Rietvelden van Gageldoncq.

Met riet begroeide velden behorend bij Gageldonk.

RIJENDONK – 1430 – AHB1, 31, 59A

In Reyendonc, in Reyedonc.

Donk waarvan het gebruik van de helft het ene jaar aan de ene eigenaar, het andere aan de andere eigenaar toeviel?

Rijden slaat op het afwisselend gebruik door twee eigenaren van een perceel: het ene jaar kreeg eigenaar A de ene helft, terwijl de andere helft door eigenaar B gebruikt werd. Het volgend jaar omgekeerd. De bedoeling was om een zo eerlijk mogelijke verdeling te krijgen. Dit kon alleen bij beemden die niet bemest hoefden te worden, anders zou men ongetwijfeld snel ruzie hebben gekregen.

RIJVELD – 1794 – RH113, 106

Een perceel hooy of weyland in de Polder van Slangewijk: het Rijvelt, zuid de Slangwijksche weg.

RIJVELD, ACHTERSTE EN VOORSTE – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Het voorste Rijveld in Slangwijk; het Achterste Rijveld.

RIJVELDEN, ACHTERSTE EN VOORSTE – 1929 – DE BOER 26, NR. 25

Verkoop van hooigras in de Achterste Rijvelden, in Slangwijk en in de Voorste Rijvelden.

Veld waarover men een ander perceel kon bereiken, waar over gereden werd? Eerder een veld dat rijdende was: de helft van het perceel werd het ene jaar door de ene eigenaar gebruikt en het volgende jaar door de andere. Dit 'rijden' kwam in beemdengebieden wel meer voor. Elke eigenaar kreeg dan zowel de goede als kwade delen van het perceel in gebruik. Vergelijk de volgende vermeldingen:

Een halff bunder beempden int Grootbrouck rijdende met Claes Jan Waegemaeckers, Chaam, 1634, P61, fol. 79. De helft van twee bunder beempden in Halle in de Maeyen: des-sendonck, liggende gemeen en rijdende mette wederhelft toecomende Corn. Adr. Christiaen Dyrven., 1634, P124, fol. 8. Twee gemet beempden in de Plassen, met drie gemet tesamen rijdende, 1634, P124, fol. 10v. De helft van twee buynder beempden in Halle in de Maeye: dEssendonck, liggende gemeen ende rydende mette wederhelft, Idem, fol. 8. Helft van een bunder beempden int Grootbrouck, rydende met Claes Jan Claessen van Alfen mette wederhelft. Chaam 1634, P61, fol. 136.

RIVIER VAN BRED A – 1631 – R723, F22

Hillen en weylants, suytwaerts aenden Kaadyck, noortwaerts aende Marck oft riviere van Breda.

RIVIER VAN BRED A – 1681 – R729, F167V

Beemden in den Polder van slanghwyck, oostwaerts de Reviere van Breda.

Rivier '1. Oeverstreek, het land aan eene rivier... 2. Stroom, rivier, beek'.⁴⁷ Met de naam Rivier van Breda is de Mark bedoeld. Vergelijk de Mark van Ginneken, tegen het dorp Ginneken.

ROGSEVELD – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras verkocht in het Rogsche Veld.

Misschien te lezen als Rokseveld: veld van de familie Roks. Of corrupt voor Ropseveld, zie onder?

ROMMENSEVELD – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in Rommensveld.

Rommen is een zeer bekende familienaam in Princenhage.

RONDEEL HIL – 1794 – RH283, 72

Een perceel hooyland: den Rondeel Hil, drie gemet.

Hil met een ronde vorm? Rondeel is ook een familienaam, vooral bekend in Terheyden.

ROOSBEEMD – 1463 – EC430

Ex una pascua vulgariter den Roesbeemdt nuncupata.

Roos, roes 'riet', dus een beemd waar riet, *Phragmites communis*, in groeide.

ROPSEVELD – 1906 – BREDANAAR25, 149

Kavels hooigras op Ropsche veld.

Veld van de familie Rops.

SCHEEPVAART – 1701 – R733, F166

Een perceel buytenhillen, noortwaerts de riviere de Mercke ofte Scheepvaart.

SCHEEPVAART – 1708 – R735, F20

Hillen of hoylants, oostwaerts de reviere de Marck ofte Scheepevaart.

SCHEEPVAART, OUDE – 1731 – RH100, 126V

Een perceel hillen in Slanghwijk, over de Nieuwe en tussen de Oude Scheepvaart.

Vaart waar schepen door passeerden, de Mark. Een vaart is normaliter gegraven, zoals een turfvaart, maar dat zal met de Mark toch niet het geval zijn.

SCHIMMER – 1580 – R716, 59

Stuck beemden: Schymmer, opte Marck, tegens Schymmer over, 5/4 bunder.

Genoemd naar de ligging tegenover het onder Terheyden gelegen Schimmer. Deze naam betekent mogelijk het moerassige land aan de waterloop de Schyn.⁴⁸

SCHOUWDIJK – 1549 – R710, F198V

In Slangwijk aende Schoudyck. In Astaert, oostwaerts aende Schoudyck.

SCHOUWDIJK – 1675 – R728, F146V

Hojlant in slangwyck, oostwaerts de Merck, westwaerts den Schoudyck.

SCHOUWDIJK – 1698 – R733, F4

De slanghwijcxen hillen in den Polder van Slanghwijck, suytwaerts den Schouwdijck, noortwaerts de rivier de Marcke.

Dijk die door de schout en schepenen of door de dijkgraven geschouwd werd: er werd gekeken of er geen gaten of zwakke plekken in zaten.

SCHOUWLEI – 1694 – R732, 49

Reyntiens Hillen, suytwaerts de schouwleije.

SCHOUWLEI – 1699 – R733, F72

In ryntjens hillen by de Lange Buynderen, tegensover de Cleyne Schans, suijswaerts de Schouwleijen.

Lei 'gegraven of vergraven waterloop'. Het schouwen door schout en schepenen of de dijk-graven vond één- of tweemaal per jaar plaats. Er werd gelet op het verwijderen van de waterplanten, takken en bomen, het afsteken van ingevallen kanten en het tot de oude bodem uitdiepen van de waterloop. Wie zijn gedeelte niet goed verzorgd had kreeg een boete of men liet het werk op zijn kosten door een arbeider uitvoeren.

In 1724 werd een ordonnantie op de schouw uitgevaardigd door de schepenen, GP 1760b.

SLAAGSEWEEL – 1698 – R733, F42V

Beempden in de Slaegh byden Slaegsen Weel, westwaerts den slaeghsen wegh.

SLAAGSEWEG – 1659 – RH132, 34V

Opten Slaechschenwech.

SLAAGSEWEG – 1664 – R726, F281V

Den Slaghschen wegh.

SLAAGSEWEG – 1668 – GP263, F119V

In de Croeten, ontrent den Slaechsen wech.

SLAAGSEWEG – 1736 – RH279, 6V

Seeker weg oft straete in Slaag agter Burgst.

Genoemd naar het gebied Slaag. Werd hier moer geslagen, gebaggerd? Vergelijk een naam als Slachveld onder Etten.

SLAAGSWATER – 1758 – RH107, 14

Hooyland in den Polder van Astert, west t Slaags water.

SLABBERSBLOK – 1430 – AHB1, 58

Willem Stelberg van Slabbaertsbloke.

SLABBERSBLOK – 1505 – AHB2, 13V

Van Slabbaertsblock.

Slabbaarts zal een familienaam zijn. In 1947 woonde er nog één naamdrager Slabbaerts, maar meerdere naamdragers Slabbers in Noord-Brabant.⁴⁹

SLANGEWIJK – 1440 – ND1010, 125

in Slangwyck.

SLANGEWIJK – 1440 – DEN60

Beemden in Slangwijck.

SLANGEWIJK – 1450 – ND1650

Dat beimdeken in Slangwijc.

SLANGEWIJK – 1474 – D, F22V

In Slangwijc.

SLANGEWIJK – 1494 – HINGM343, 2

Slancwijck.

SLANGEWIJK – 1499 – R415, F138

In Slanckwyck.

SLANGEWIJK – 1505 – R416, F227

In Slanckweyck.

SLANGEWIJK – 1514 – R422

In Slangwijck.

SLANGEWIJK – 1533 – R707, F13V

In Slangwyck.

SLANGEWIJK – 1569 – R715, F103

Beemden in slangwyck, zuytwaerts aende Halderdoncxte strate.

SLANGEWIJK – 1615 – R720, 104V

in Slangwijck.

SLANGEWIJK – 1632 – R723, F39V

Beemdenmetten riethille in slangwyck.

SLANGEWIJK – 1664 – R726, F302V

In den Polder van slanghwijck.

SLANGEWIJK – 1699 – P127, F487

Beemden in Slangwyck tegen Hertel over.

SLANGEWIJK – 1708 – R735, F20

Hillen oft hoylants buytendycx in Slanghwijck.

Een wijk is een zijtak van een turfvaart. Hier bochtig als een slang? Maar wijken zijn gegraven en zullen dus niet erg krom zijn. De Mark moet dan de hoofdvaart geweest zijn: deze rivier werd ook wel aangeduid als de Scheepvaart. De Voorwaterslot zou dan de 'wijk' geweest kunnen zijn. In deze waterloop zitten inderdaad wel veel bochten. Ook moet er een moergebied zijn: hier mogelijk de Lange Bunders. Of genoemd naar een familie Slangen? Vergelijk Marie Peter Wouter Slangen, 1544, R709, fol. 190v. In 1709 vormden de Lange Bunders en Slangwijk samen een polder: dijkgraven ervan waren Hendrik Lauwereyssen van den Eijnde en Geerit Jan Nooren, RH136, fol. 215. Dat wijk hier 'uithoek' zou betekenen is niet waarschijnlijk.⁵⁰

SLANGWIJKSEHILLEN – 1632 – R723, F45V

Stuck riethils oft beemden: den Middelbaren Hil, inde slangwijcksche Hillen, tegen de Lange Buynderen.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1650 – R725, 27V

Twee percelen hoylants, elf gemet, in slangwijck: de Slangwycksche Hillen.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1667 – GP280. 49

De Slanghweijckxse Hil.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1698 – R733, 4

Elf gemet beemden: de Slangwycxe Hillen, in den Polder van Slangwijck, suytwaerts den schouwdijck, noortwaerts de riviere de Marcke.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1730 – RH278, 50V

Hillen inde Slangwykse Hillen.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1732 – RH100, 148V

Hooylant inde Slanwijkse Hillen, zuytwaerts de Binnendijck.

SLANGEWIJKSEHILLEN – 1734 – RH101, F54

Een perceel hooiland in de Slangewyxe hillen, noordwaerts de Revire de Mark.

SLANGWIJKSEHILLEN – 1791 – RH113, 45

Wey of hooyland in de slangwijksche Hillen.

SLANGWIJKSESTRAAT – 1695 – R732, 84V

Beemden suytwaerts de Slangwijksche Straet.

Identiek met de Hondsdonkseweg.

SLANGWIJKSEWEG – 1794 – RH113, 106

Het rijvelt, zuid de slangwijksche weg.

Identiek met Slangwijksestraat.

SLUIS, NIEUWE – 1580 – R716, 66

Beemden en riethils in Craeyenest, oostwaerts comende aende Nieuwe sluyse.

SLUISKREEK – 1694 – R732, 49

De Sluijscreecke.

SLUISKREEK – 1699 – R733, F72

Beemden in Rijntjens Hillen, bij de Lange Buynderen, tegensover de Cleyne Schanse, westwaerts de Sluyscreecke en noortwaerts de Chaemse Hille.

SLUISKREEK – 1711 – R736, F111V

In Rijntiens hillen, byde Lange Buijnderen, westwaerts de Sluijs Creecke.

Een kreek is een zijtak van een rivier in alluviaal gebied. Mogelijk vooral met kleiige oevers.

SNELLENBLOK – 1430 – AHB1, 24

In Snellenbloc, twee bunder.

SNELLENBLOK – 1505 – AHB2, 7

Twee bunder in Snellenbloc.

Blok van de familie Snellen. Vergelijk Ide Claes Snellen, 1541, R446, fol. 4v; Jan Snellaerd, 1383.⁵¹

SPIJK – 1634 – ND1205, 65V

De hille tegensover de Zonzeelsche Capelle: de Spycke, een bunder, 89 roeden.

Spijk 'paal, later brug van boomstammen, rijs en zoden, ook horde van rijshout voor dijkversterking'⁵² lijkt voor de Baronie niet de goede verklaring. Een spijk is hier een in een water uitstekend stuk grond.⁵³

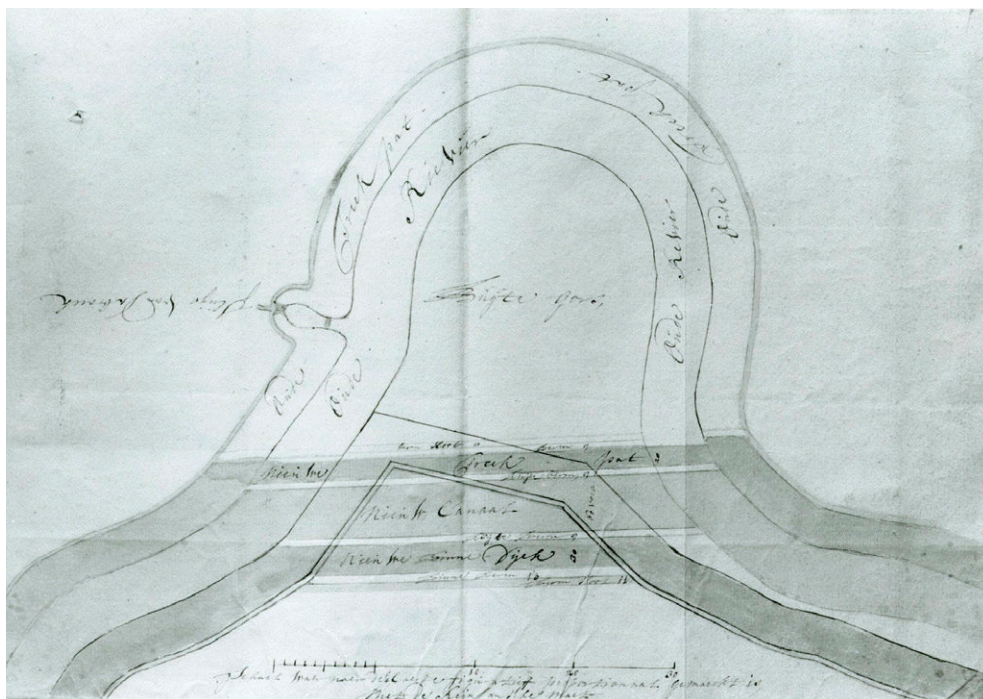
STAAKVELD – 1640 – R724, F25V

Een stuck beemden, anderhalf bunder inde Langh Buynder, oist Staecvelt.

Staak 'paal'. Een grenspaal?

TEUNENHIL, JAN – 1641 – R724, F35

Stuck beemden oft hillen: Jan Theunenhil.

Kaart van een in 1740 afgesneden Mark-arm, nu een sloot in Spijk. SAB 19700232.

TEUNENHILLEKE, HUIG – 1667 – GP280, 49

Huijgh Teunen Hilleken.

Hil 'aangeslibd land', hier aan de Mark. In het binnenland betekent hil eerder 'heuvel'.

TONENVELD, VOORSTE EN ACHTERSTE – 1850 – N 8, 94

Twee percelen hooiland: het Voorste en Achterste Toonenveld, in Slangwijk, 63 roeden (B 447), 57 roeden (B439) en 45 roeden (B 440).

TREKKERSHUISJE – 1786 – RH111, 246V

Beemden of hillen met den dyk en buitenland, met den hof daar het Trekkershuijsje op staat, zes bunder, in den Polder van Creynest tegens over de Klyne Schans, oost en noord de rivier de Mark.

Huisje bij het trekpad langs de Mark, waar de beheerder van de trekvaart woonde.

TREKPAD – 1698 – R733, F19V

Hojilants in Slanghwiijk, noortwaerts aende Kadyck oft treckpadt aldaer.

TREKPAD – 1774 – GT135, 217V

De Trekpadt.

Pad, jaagpad, waarover de paarden (of mensen) de schuiten voorttrokken door de Mark. Het jaagpad van Breda naar Terheyden lag aan de westelijke zijde van de rivier, daarboven lag het rechts tot aan het Lamgatsveer. In 1596 bestond er waarschijnlijk al een jaagpad, maar was het sterk vervallen, want er werd een heffing gesteld op schepen en op de personen die vervoerd werden door schepen. In 1599 was het erg modderig; men moest er tot de knieën

Trekschuit.
Atlas van Stolk.

door het slik waden, R819, fol. 183. Het jaagpad tussen Terheyden en Breda was nodig omdat de Mark hier smaller was (de schepen konden niet laveren) en de windrichting ongunstiger.⁵⁴ In 1623 werd het pad verbeterd en in 1663 werd het verlengd tot Zwartenberg.⁵⁵

TWINTIG BUNDER – 1440 – DEN59

Dat men heet die XX Buynder; in de XX Buynder.

TWINTIG BUNDER – 1474 – D, F23V

Inde Twintich Bunder.

Gebied bestaande uit percelen percelen van een bunder of ter grootte van twintig bunder?
Een bunder is 1,29 hectare.

VEERHIL – 1617 – R516, F131

Eenen block buytenhillen: den Veirhill, anderhalf bunder, tegens over Terheyden, noortwaerts en oostwaerts aende Marck oft riviere, tstück erffs: den Reep suytwaerts, aenden Haechschen Caadyck.

VEERHIL – 1617 – R516, 130V

Eenen block buytenhillen: den Veirhill, anderhalf bunder, tegens over Terheyden, noortwaerts en oostwaerts aende Marck off Riviere, den Reep suytwaerts.

Hil bij een veer, een overzetplaats. Hier tussen Terheyden en Princenhage. Het veer begon in 1639 door toedoen van Adriaen Thonissen.⁵⁶ Maar hoe kan er dan in 1617 al een hil zijn genoemd naar dit veer? Lag de Veerhil bij het Nieuw Veer in Wijmeren?

VEERTIEN BUNDER – 1440 – ND1010, 119

een beemde die helft daarvan dat men heit die Veerthiene Buendere.

Vergelijk de Twintig Bunder.

VELD IN ASTERD – 1794 – RH113, 88V

een perceel hooyland in den Polder van Astert: het Velt in Astert, driehonderd roeden.

VELD IN DE LANGE BUNDERS – 1794 – RH113, 85

Een perceel hooyland in de Lange Buynderen: het Velt in de Lange Buijnderen, zes gemet.

VELD IN SLANGWIJK – 1794 – RH113, 88

Een perceel hooyland in den Polder van slangwijk: het Velt in Slangwijk, een bunder.

VELD, GROOT – 1667 – R727, 135

Een Block: t Groot velt, in d'Langbuynder.

VELD, GROOT – 1718 – ND8997, F26

Eenen block: het Groot Velt, in de Lange Buijnder.

VELD, HOOG – 1893 – BREDANAAR12, NR. 70

Twee kavels hooigras in Slangwijk: het Hoogveld 1,22 hectare.

VELD, HOOG – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in het Hoogveld in Slangewijk.

VELD, LAAG – 1893 – BREDANAAR12, NR. 70

Kavels hooigras in Slangewijk: het Laagveld, 1,48 hectare.

VELD, LAAG – 1904 – BREDANAAR23, NR. 140

Kavels hooigras in het Laag Veld in Slangewijk.

VELD, LANG – 1625 – R523, 190V

het Lanckvelt, twee bunder.

VELD, LANG – 1630 – R527, 32V

het Lanckvelt.

VELD, LANG – 1668 – GP263, F116V

Bemt in de Croeten: 't Lankvelt, drie gemet.

VELD, LANG – 1742 – GP272, F114V

Drie gemet in de Croeten: het Lanckvelt.

VELD, LANG – 1794 – RH113, 128

Een perceel hooyland: het Lankvelt, negen gemet, noord de rivier de Marke.

VELD, LANG – VM

Kadastraal perceel B 506, 507.

VELD, VOORSTE EN MIDDELSTE – 1551 – R765, 263V

Den Grooten Voorsten velt en het Middelste Velt, inde Hage teynden de Lange Buynder.

VELD, VOORSTE EN MIDDELSTE – 1551 – R765, 263V

Voorste Velt en middelste Velt.

VELD VAN KORSENDONK – 1668 – GP263, F26

Velt van Corssendoncq.

Veld is een zeer gebruikelijke aanduiding voor uit het woeste veld ontgonnen gronden, hetzij akkers of weilanden.

VELDDONK – 1440 – ND1010, 120

Negen bunder beemden inde Twintich Buender: die Veldonck.

VELDDONK – 1545 – RH120, 52V

Vijftien bunder beemden in Creyenest: Veldonck.

HOOGVELDDONK – 1604 – R718, 247

De Lange Bloocken, westwaerts eensdeels aen Wierick vanden Kieboom kynderen erve: Hoochveldonck.

VELDDONK, HOOG EN LAAG – 1762 – RH281, 92

Een perceel beemden en bos, negen gemet in Creynest: de Hoogen en Leegen Veltdonk, suyt den Byngraaff (volleen van Breda).

Donk 'zandige hoogte in moerassig gebied', hier gelegen in het woeste veld.

VERBRANDE WEIDE – 1680 – R729, 121V

Vier gemet saeij en hoijlant in Astert: de Verbrande Weijde.

Weiland waar turf in gevonden werd: deze werd gestoken en verbrand.

VERLOREN KOST – 1526 – R705, F77

In Astairt aenden Verloren Cost.

Perceel waarop alle arbeid verloren moeite was. Onvruchtbaar stuk grond, dat slecht rendeerd.

VIER GEMETEN – 1883 – NBOC23,2278

Een perceelweiland in de Wurft: de vier Gemeten, 1,59 hectare. B 309.

VIERKANTE WEIDE IN KRAAIENEST – 1903 – BREDANAAR22, 189

Een perceel weiland: de Vierkante weide, in Kraaienest, B 29, groot 1,04 hectare.

Het opgegeven kadastrummer B 29 kan niet goed zijn.

VIJFDALF BUNDER – 1440 – ND1010, 118

Een stuc beemden, heit die Vyftalf buender.

Vijftalf betekent 4½ (het vijfde bunder half). Dus een groot stuk beemden van 4½ bunder = 5,8 hectare.

VLOEIGRACHT – 1758 – RH107, 14

Hooyland in den Polder van Astert, oost de Vloeygragt, west t Slaags water.

Gracht betekent in de Baronie vrijwel steeds 'wal'. Hier een wal om de uit de Mark komende vloed tegen te houden, een soort primitieve dijk dus. In 1662 wordt door Goris Lucas Cornelissen, 65 jaar, Adriaen Gerits van Aert, 65 jaar, Cornelis Bastiaen Adriaen Dyckers, 46 jaar en Jan Claes Peeberchs, 46 jaar, een verklaring afgelegd over de Vloeigracht. Zij getuigden dat 'eertyts voor en alleer de voorlanden syn ingenomen en bedyckt geweest by de ingesetenen van de Hage onder het ressort van Groot en Cleyn Overvelt gegoeyt ende geerft ende is tusschen de hooge zaeylanden en leege hoyvelden en weijden aldaer geleght eenen hoogen gracht om daer tegens te stuyten het water met storm en hoogen vloet vuyt de zee lancx de Reviere opcomende dewelck noch ter tyt genoemd wordt de Vloygracht, haer begin nemende in Schoot ontrent seeckeren weel aldaer genaemt den Ossenweel ende voort loopende tusschen thooch landt ende leege weyden neffens den Polder van Halle, Weymeren en Oyendoncq, stuytende ontrent tgoet genaemt Cleyn Hollandt by den Slaeghschen wegh, verclarende sy deponenten den Vloijgracht tot vele plaetsen noch ter tyt in esse te sijn in voege deselve in de Caerte hun by d'Heer Requirant (Johan de Bruyn, rentmeester van Thorn) getoont gestelt is, doch tot sommige plaetsen nu geslicht en gelycx het andere landt daer geeffent om redenen het waeter daer soo hooch nyet en meer vloeyt en sulcken last

nyet meer en leydt als voor desen'. Ook waren er buiten de vloeigracht veel weilanden omgezet in bouwland 'veel hoij ende weylanden gebroken ende tot landt gemaect syn ende oversulcx worden besaeyt met granen'. RH132, fol. 149v-151.

Of dit systeem van wallen om een nederzetting te beschermen ook elders gepraktiseerd werd, is niet goed bekend. Mogelijk in Oosterhout: de Heyninge van Oosterhout. De boeren vonden het helemaal geen ramp als hun hooi- en weilanden in de winter door het rivierwater werden blank gezet. De afgezette sliblaag verhoogde de vruchtbaarheid. Men spreekt ook altijd van beken of rivieren die een bepaald stuk grond 'besproeyen'.

VOGELPOEL – 1499 – R415, F111V

Stuck beemden: den Vogelpoel in Astaert.

VOGELPOEL – 1532 – R706, F160

Een half bunder beemden: de Voghelpoel, in Astaert.

VOGELPOEL – 1547 – R710, F68V

Stuck beemden inden Vogelpoel omtrent Astaert.

VOGELPOEL – 1718 – ND8997, F68V

Een bunder beemden in de Hage: den Vogelpoel, aanden Pittoir.

Poel, waterplas, waar vogels, dat zijn eenden, verbleven. Vergelijk Vogelkooi voor eendenkooi.

VOORBLOK – 1550 – R711, 18B

Den Bastaertblock in Baersworp oft inde Voorblock.

Blok gelegen voor andere gronden?

VOORWATERSLOOT – 1880 – GP1917

De Voorwatersloot, aanvangende bij B 604, loopende door den Polder van Asterd en eindigende in Slangwyk bij B 527, lang 737 meter.

Tegenstelling vormend met de Achterwatersloot.

VORMEN – 1633 – R723, F64V

Beemden in de Lange Buynderen, suytwaerts aen een stuck lants: Vormen.

VORMEN – 1667 – R727, 124V

Int Langh Buynder, zuyt Formen.

VORMEN – 1731 – RH100, F84V

Hooylants inde Lange Buijnders, zuytwaerts den wegh oft Vurnem.

VORMEN – 1731 – RH278, 76V

In de Langhbuynder zuytwaerts den wegh oft Vurnem.

VORMEN, HOOG – 1604 – R718, F246V

T'heetvelt ende Hoochvormen.

HOOGVORMEN – 1604 – R718, 247

De Lange Bloocken, suijtwaerts aen Joncker Ysbrant van der Straeten erve: t'Heetvelt en Hoochvormen.

HOOGVORMEN – 1617 – R720, 159

Beemden in Leechastert ... noortwaerts aen tstück beemden oft erffs: Hoochformen.

VORMEN, HOOG – 1630 – R722, 209V

Beemden in Leechastaert, noortwaerts aen de erve: Hoochvormen.

HOOGVORMEN – 1633 – R723, F74

Beemden, suytwaerts aende watersloot, noortwaerts aen Hooghveurmen.

HOOGVORMEN – 1639 – R724, F7V

Beemden in Leech Astert, noort aen Hooch vormen.

HOOGVORMEN – 1640 – R724, F20V

Inde Lange Buijnder tegenover Hoog Vormen. , suyt Joncker d'Assignies nomine uxoris erve genaemt d'Hoog Vorme, noort den Kaijdijck.

VORMEN, HOOG – 1645 – R724, 211V

Beemden in de Lange Buynders, zuyt ... erve: Hoochvormen.

VORMEN, HOOG – 1681 – R729, 157

Hoogh vourmen.

VORMEN, HOOG – VM

Kadastraal perceel B 518 d.

Een verklaring voor dit element is moeilijk. Zie onder Burgst, Vormen.

VORMENBEEMD – 1534 – R707, F93

Inde Vormenbeemdt.

VORMENHOEK – 1533 – R706, F190

Beemden inde Lang Buynder, suytwaerts aende erve: Vormenhoec.

VORMENKROCHT – 1527 – R705, F144

Vier stücken beemden, twee bunder aeneengelegen, in Vormen Croeght, suytwaerts aen myne vrouwe van Sevenberghen erve.

VORMENKROCHT – 1666 – R727, F43

Een perceel beemden oft weijlant onder de Hage in Vormen Crocht, suytwaerts het Eyckveldeken.

WATERSNOER – 1911 – BREDANAAR30, 1

Een perceel weiland in de Watersnoeren.

Laaggelegen gebied, dat vaak onder water stond, met kronkelig verloop?

WEEL – 1525 – R705, F27

Een bunder beemden inde Lange Buynderen, dair de weel inne leeght.

Een wiel of weel is een kolk die ontstaan is bij een dijkdoorbraak, hier van de Mark.

WERFT – 1440 – ND1010, 118

beemde in Werfft.

WERFT – 1572 – R477, 52

de werft.

WERFT – 1597 – R718, 17V

Beemden in de Werft.

WERFT – 1599 – R718, 103

Inde Werft.

WERFT – 1666 – R727, 58

Beemden in de Worff.

WERFT – 1805 – RH283, 244V

In Wurft.

Werf, worf, wurf, 'waterwilg', *Salix caprea*, een algemeen voorkomende lage wilgensoort van moerassen.

Werft is een gebied waar waterwilgen groeien. Werf is in veel streken van Nederland de naam voor de *Salix caprea*, een zeer algemene soort die tot negen meter hoog kan worden.⁵⁷

In Drente zou de Grauwe wilg, *Salix cinerea*, met de naam Werf aangeduid worden. De soort zou vooral gegroeid hebben in wilgenbroekstruwelen in de beekdalen.⁵⁸

WERFTBLOK – 1634 – R723, 97

Stuck beemden: het Werfblok, drie bunder, inden Polder van Creyenest, noortwaerts en oostwaerts aende Caadyck, suytwaerts aen Baersblock, noortwaerts aen het Ackerblock.

WERFTBLOK – 1635 – R723, 125V

Stuck beemden: den Werffblock, drie bunder, inden Polder van Crayenest, noortoostwaerts aenden Caadijck, suytwaerts aenden Baersblock, noordwestwaerts aen den Claverblock.

WERFTSEWEG – 1599 – R718, 103

Den Werftschen wech.

WESTBEEMDEN – 1440 – DEN60

Stuk goed: den Block bi die Westbeemde.

Gelegen ten westen van ... ? Eerder corrupt voor Woestbeemd.

WIJNENHILLEN, PETER – 1635 – R773, 11V

Peeter Wijnen hillen, drie bunder.

Hillen in bezit van Peter Wijnen. Vergelijk Wynandt Heyliger Wynen, 1673, Jan Gheryt Wynnens., 1486.⁵⁹

WIJTVLIETSBEEMDJE – 1634 – P124, F98

Een beemden: Wyffliets beemden in Craeyennest.

WIJTVLIETSBEEMDJE – 1699 – P127, F441

Een beemden: Wytvliedsbeemden, in Craynest.

Beemd 'hooiland' van de familie Van Wytvliet. Vergelijk Henric van Wyffliet, 1474, D, fol. 18v; Jouffrouw Gertruydt van Wyfliet, 1526, R705, fol. 162; Henric Jansz. van Wyfliet alias van Mer, 1571, R715, fol. 64v.

WOESTBEEMD – 1474 – D, F24V

Corn. Janssone van den Kieboom houdt twee bunder beemden mette riethille: den Wuestbeemt.

Woest: '1 woest, onherbergzaam, onontgonnen 2. verwoest, geplunderd 3. verlaten, in vervallen toestand 4. eenzaam, afgelegen 5. leeg, onbewoond'.⁶⁰

WOLFSRAMSBEEMD – 1741 – R1055

Wolffraemsbeemd.

WOLFSRAMSBEMD – 1758 – R1065

Den Wolffraemsbeemt, van het Cappittel, gepacht voor 33 gulden door Johannes Mol.

WOLFSRAMSBEEMD – 1778 – R1078

De Wolfs ramsbeemd laast gepagt by Francis van de Muizenberg.

WOLFSRAMSBEEMD – 1802 – R1101

Zes gemet hille in Slangwijk: Wolfs Ramsbeek.

WOLFSRAMSBEEMD – 1839 – N 6406, 80

Een perceel weiland, zijnde een buitenhil, onder Princenhage: de Wolfsrambeek, twee bunder, tien roeden (B 379, 380).

Wolfram was een zeldzaam voorkomende mansnaam. De familienaam Wolfram kwam in 1947 alleen nog voor in Oirschot en Tilburg.⁶¹ Een getuige in een oorkonde van St. Truiden uit het jaar 1088 heet Uvlframnus en in het jaar 867 komt de naam al voor als een getuige van een oorkonde van de abdij van Sithiu: VUlfamni.⁶² In de oorkondenboeken van het Land van Breda is deze naam onbekend. Hij zal dus zeldzaam zijn geweest en/of zeer vroeg verdwenen. Ook in Meierij kwam de naam niet of zeer weinig voor.⁶³

In 1675 wordt een verklaring afgelegd door Gysbrecht Anthonis Lips en Peter Jacobssen ten verzoeken van Christiaan Cornelis Adriaen Leyten, huurder van een stuk beemden in Slangwijk: Wolffraems Bemt, vier gemet, bezit van Syne Hockeyt. Zij hadden in den hoytyt van 1673 het gras op die beemd gemaaid en in kleine oppers gezet. De volgende morgen wilden zij de oppers weer breken om het hooi goed droog te krijgen. Maar het hele veld bleek leeg: al het hooi was door het krijgsvolk uit Breda in een schuit geladen en naar Breda gebracht, zonder dat de requirant een pyll daer aff behouden oft genoten heeft', RH134, 73.

ZAND, KLEIN – 1667 – R727, 141V

Cleyn Sant.

Zandig gebied van geringe omvang.

ZANDBERGEN – 1527 – R705, F154

Omtrent de Sandtbergen.

Hoge zandige bulten langs de Mark. Oude rivierduinen.

ZES BUNDER – 1664 – RH274, 69V

Stuck hoylants: de Sesse Buynder, achttien gemet (bij de Grote Hoeve van Gageldoncq).

Het perceel is achttien gemet, dat is precies zes bunder.

ZEVEN BUNDER – 1440 – ND1010, 118

beemden in een Block, dat men heet die vii buendere.

ZEVEN BUNDER – 1474 – D, F23V

Vijf gemete beemden, gelegen inde zeven Bunder.

Gebied met een omvang van zeven bunder. Een bunder is 1,29 hectare. In beemdengebieden hanteerde men vaak het bunder als maat.

ZEVEN GEMETEN – 1694 – RH196, 75

Twee perceel beemden, deene: d'Anderhalff Buynder, tander: Seven gemeten (behorend bij Zuylen).

ZEVEN GEMETEN – 1696 – R732, 118

Twee perceel beemden, d'een: d'Anderhalff Buijnder, d'ander: de Seven gemeten, in Craijnest.

Een gemet is 1/3 bunder. Zeven gemeten is dus 2 1/3 bunder. Kadastraal perceel B 222, 223, 224.

ZIJVELD, ACHTERSTE – 1845 – N?, 151

Een perceel in Slangwijk: het Achterste Zijveld, een bunder, zeven roeden.

Zijdelings gelegen?

- 1 Verdam, p. 43.
- 2 Maes (2006), p. 176.
- 3 Helsen en Helsen, p. 37, die J. van Gorp citeren.
- 4 Osta, W. van: Donk, semantisch en etymologisch, *Naamkunde* 24 (1992), p. 110.
- 5 Eigen Schoon en De Brabander 35 (1952), p. 98.
- 6 Buitenhuis, p. 191.
- 7 Buitenhuis, p. 63.
- 8 Moerman, p. 277.
- 9 Moerman, p. 274.
- 10 Buitenhuis, p. 64.
- 11 Buitenhuis, p. 88.
- 12 Schönfeld, p. 130.
- 13 De Bont, p. 23.
- 14 Buiks (1994), p. 149.
- 15 Cromptvoets, p. 242.
- 16 WNT III, kolom 263.
- 17 Herdries, Henri: Schapenteelt en weiderechten te Vorst-Brussel in het verleden, *Eigen Schoon en De Brabander*, 40 (1957), p. 241.
- 18 Gysseling, I, p. 156.
- 19 Schönfeld, p. 68.
- 20 Buitenhuis, p. 108.
- 21 Deman, L.: Leuvense persoonsnamen naar fysische of geestelijke kenmerken, *Eigen Schoon en De Brabander*, LXIV (1981), p. 19.
- 22 Buiks (1994), p. 60.
- 23 De Vries, p. 119.
- 24 Cromptvoets, p. 207 (citeert De Vries).
- 25 De Vries, p. 122.
- 26 Goossenaerts, p. 166.
- 27 Pijnenburg, W.: *Eeuwsel*, *Naamkunde* 8(1976), p. 1 e. v.
- 28 Molemans, J.: Bijdrage tot de bewonings- en ontginningsgeschiedenis van de Limburgse Kempen, voornamelijk in het licht van de namenvoorraad, *Naamkunde* 5 (1973), p. 321.
- 29 Goossenaerts, p. 188.
- 30 Cerutti II, p. 123.
- 31 Buiks (1994), p. 277.
- 32 Heukels, p. 224.
- 33 Devos, M.: Betekenis en motivering van enkele diernamen in de toponymie, *Naamkunde* 34-2 (2002), p. 118.
- 34 Buitenhuis, p. 317.
- 35 Buiks (1994), p. 97.
- 36 Otten, p. 132.
- 37 De Vries, p. 379.
- 38 Gysseling, M.: De oudste toponymie van de Kempen, *Brabants Heem* 11 (1959), p. 4.
- 39 Leenders, K.: Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda (2006), p. 71.
- 40 GAB, Afd, III, 21-354, folio h.
- 41 Leenders (2006), p. 138.
- 42 GAB, III, 21-354, folio m verso.
- 43 Eigenhuis, Klaas J.: Verklarend en etymologisch woordenboek van de Nederlandse vogelnamen, (2004), p. 108, 109, 403, 404.
- 44 Coomans de Ruiter, L. ; W.C. van Heurn en W.K. Kraak: *Beteekenis en etymologie van de wetenschappelijke namen der Nederlandsche vogels* (1947), p. 74.
- 45 Rode lijst van de Nederlandse broedvogels, *Uitgave Tirion Natuur* (2005), p. 72.
- 46 Cerutti, II, p. 33.
- 47 Verdam, p. 497.
- 48 Buiks en Leenders (1993), deel V, p. 675.
- 49 Buitenhuis, p. 531.
- 50 Leenders, K.: Cultuurhistorische landschapsinventarisatie Breda (2006), p. 61.
- 51 Cerutti, I, p. 316.
- 52 Moerman, p. 217.
- 53 Vergelijk Gysseling, II, p. 929.
- 54 Vriend, H.: De rivier de Mark door de eeuwen heen, III, *Jaarboek 'De Oranjeboom'*, 8 (1955), p. 143-148.
- 55 Leenders (2006), p. 138.
- 56 Leenders, Karel: De rivier de Mark tussen Breda en Hazeldonk, *Hage* 4, nr. 3 (1974), p. 33.
- 57 Heukels, p. 223.
- 58 Spek, Theo: *Het Drentse esdorpenlandschap, een historisch-geografische studie*, Utrecht (2004), I, p. 212.
- 59 Buiks (1994), p. 363.
- 60 Verdam, p. 806.
- 61 Buitenhuis, p. 647.
- 62 Gysseling, M. en A.C.F. Koch: *Diplomata Belgica ante annum Millesimum centesimum scripta*, Brussel (1950), p. 268 respectievelijk 70.
- 63 Weijnen, A.: *Oude Germaanse namen in de Meierij, Land van mijn hart, Tilburg* (1950), noemt deze naam niet in de alfabetische opsomming van Germaanse mansnamen uit de Meierij, p. 136.

COLOFON

Titel: Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

Erfgoedrapport Breda 60

Auteur: Chr. Buiks

Kaarten: H. de Kievith

Objectfoto's: A. Schut

Eindredactie: G. Otten, H. de Kievith

Ontwerp en lay-out: Studio Maaikje Klijn

De auteur heeft zijn best gedaan de rechthebbenden op de illustraties te achterhalen. Degenen die menen rechten te hebben kunnen zich met hem in verbinding stellen.

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2018

Ruimtelijk Economisch Domein
Team Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda